

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
EESTI KEELE JA KIRJANDUSE LEKTORAAT

Kristina Haruzina

HILINE KEELEKÜMBLUS TALLINNA LASNAMÄE
LINNAOSA JA NARVA VENE ÕPPEKEELEGA KOOLIDES

Magistritöö

Juhendaja Maret Annuk

NARVA 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. HILINE KEELEKÜMBLUS EESTIS.....	5
1.1 Keelekümblyse põhimõtted.....	6
1.2 Hiliskeelekümblysega liitunud koolid Eestis.....	7
1.3 Ainete õpetamise maht sihtkeeles.....	9
2. HILINE KEELEKÜMBLUS NARVAS JA TALLINNAS.....	11
2.1 Keelekeskkonna tugi.....	12
2.2 Keelekeskkond Narvas.....	13
2.3 Keelekeskkond Tallinnas Lasnamäe linnaosas.....	16
2.4 Keelekümblyse kajastumine kooliõppekavas.....	17
2.5 Vajalikud pädevused tööks keelekümblysklassis.....	18
3. HILISKEELEKÜMBLYSE OLUKORD NARVA JA TALLINNA LASNAMÄE LINNAOSA KOOLIDES.....	21
3.1 Keelekümblysprogrammi ja selle põhimõtete järgimine Narva ja Tallinna Lasnamäe linnaosa koolides.....	26
3.2 Õpilaste küsitlyse tulemused.....	30
3.3 Lastevanemate küsitlyse tulemused.....	41
KOKKUVÕTE.....	46
SUMMARY.....	48
KIRJANDUS.....	50
LISAD.....	54
Lisa 1. Intervjuu küsimused.....	54
Lisa 2. Küsitlyse õpilastele.....	55

SISSEJUHATUS

Magistritööks valitud teema «Hiline keelekümbus Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva vene õppekeele koolides» on käesoleval ajal väga aktuaalne. Mitmes Eesti koolis rakendatakse keelekümbusprogrammi, mis soodustab eesti keele kui teise keele paremat omandamist. Keelekümbuse eesmärgiks on anda õpilastele võimalused omandada õppekava heade oskustega nii emakeeles kui ka eesti keeles (KKK 2001: 16). Keelekümbusprotsessi on kaasatud mitte ainult õpilased ja õpetajad, vaid ka õpilaste vanemad, kes kõik peavad täitma kindlat rolli ning olema kursis õpirotsessi kulgemisega.

Hilise keelekümbuse uuringutega on tegelenud ka mõned uurijad, nende seas Kristiina Sau-Ek, Krista Loogma ja Vaike Vainu 2011. aastal. Nende uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas hiliskeelekümbuse programm on rakendunud koolides üle Eesti, millised probleemid on tekkinud hiliskeelekümbuse rakendamisel.

Käesolev magistritöö kinnitab mõnel määral eelmisi uuringuid, kuid toob juurde ka uut infot. Kõigepealt on selle uurimuses esitatud uuemad andmed, teiseks vaadeldakse antud töös olukorda kahes Eesti regioonis, kus on erinev keelekeskkond, ning uuritakse, kuidas koolides järgitakse keelekümbust ja selle põhimõtteid.

Kuna Narva on Eesti enim venekeelne linn, siis on just siin vajalik eesti keele õppe tõhustamine ja selleks on heaks võimaluseks hiliskeelekümbus. Samasugune olukord on Tallinna Lasnamäe linnaosas, kus on palju venelasi. Kuid miks hiliskeelekümbus on nii vähe levinud, sellekohast uurimust pole senini läbi viidud. Seepärast on käesolev töö vajalik ning kindlasti jätkusuutlik. Töö materjal on kasulik ka nende jaoks, kes kahtlevad hiliskeelekümbuse vajalikkuses või õpilaste toimetulekus selles programmis.

Magistritöö eesmärk on uurida keelekümbusprogrammi ja selle põhimõtete rakendamist hiliskeelekümbusprogrammiga liitunud Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva vene õppekeele koolides.

Käesolevas töös on kolm peatükki. Esimeses peatükis tuuakse ära Eesti koolid, mis alustasid töötamist hiliskeelekümbusprogrammi järgi, tehakse ülevaade keelekümbuse põhimõtetest ja ainete õpetamise mahust sihtkeeles. Teises peatükis vaadeldakse keelekeskkonna rolli olulisust ning keelekeskkonda Tallinna linnas Lasnamäe linnaosas

ja Narva linnas, kirjeldatakse keelekümblyuse kajastumist kooliõppekavas ning vajalikke pädevusi tööks keelekümblyusklassis. Kolmandas peatükis kirjeldatakse tehtud uurimust ja esitatakse töö tulemused.

Magistritöös on püstitatud järgmised hüpoteesid:

Hiliskeelekümblyusprogramm ei toimi Narvas täies mahus;

Hiliskeelekümblyusprogramm toimib Tallinnas Lasnamäe linnaosa vene õppekeele koolides täies mahus;

Narva ja Tallinna Lasnamäe linnaosa keelekeskkond ei toeta sihtkeele omandamist;

Venekeelsed õpilased ei tule toime keelekümblyusprogrammi koormusega nii Narva, kui ka Tallinna koolides.

Töös on kasutatud kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid uurimismeetodeid nagu analüüs, intervjuu, küsitlus.

Eesmärgist lähtudes on töö ülesandeks tutvuda koolide õppekavaga, vaadelda keelekümblyuse kajastumist õppekavas, uurida, kui palju tunde viiakse läbi sihtkeeles, küsitleda keelekümblyusklasside õppealajuhatajaid hiliskeelekümblyuse olukorrast koolis ja selgitada positiivsed ja negatiivsed küljed programmi täitmisel, küsitleda õpilasi, kas nad tulevad toime keelekümblyusprogrammi koormusega ning millised probleemid tekivad nendel protsessi käigus, küsitleda lapsevanemaid, mida nad teavad keelekümblyusest ja mida teevad, et toetada oma last keelekümblyusklassis.

1. HILINE KEELEKÜMBLUS EESTIS

“Eesti on käivitanud ühe huvitavaima ja paremini kavandatud keelekümbusprogrammi Euroopas ja tegelikult kogu maailmas. See on programm, mis aitab Eesti venekeelsel elanikkonnal edaspidi riigi elus edukalt kaasa rääkida.” (KKK 2001: 26)

Keelekümbusprogrammi viiakse ellu Kanadas 1965. aastast ning Kanada eeskuju järgi kasutatakse praegu Eestis seda keeleõppe mudelit (Keelekümbuse ... 2009: 11). Eesti mudel on mõeldud vähemusrahvuskeelsetele õppijatele, et nad saaksid omandada riigikeele. Programmi oluline osa on kodanike arvu suurendamine. Eesti keelekümbusprogrammis jääb emakeeleõppe ja emakeelsete ainete maht kõigis kooliastmetes 50% piiridesse ja programm toimib ühest küljest rikastavana (eesti keel ja kultuur) ja teisalt säilitavana (vene keel ja kultuur). (Asser 2003: 102)

Keelekümbus jaguneb varaseks ja hiliskeelekümbuseks. Hiliskeelekümbusprogramm kestab 4 aastat alates kuuendast klassist kuni üheksanda klassini. Metoodika mille järgi keelekümbusprogramm töötab koosneb suurest erinevate pedagoogide kogemusest, mis tulemuseks on inspireeritud ja seega motiveeritud õppijad, kes tahavad saada teadmisi sihtkeeles. (Kebbinau, Aja 2011: 14-17)

Hiline keelekümbus – see on kakskeelset haridust rikastav keeleõppe mudel, mis soodustab ühtviisi heade teadmiste ja oskuste omandamist nii emakeeles kui ka eesti keeles (KKK 2003: 20). Selle programmi eesmärgid on anda õpilastele head eesti keele funktsionaalsed oskused kuulamisel, lugemisel, kirjutamisel ja rääkimisel, ilma kahju toomata nende emakeelele, viia lapsed kokku sihtkeelekõnelejate kultuuriga, õpetada neid seda kultuuri väärtustama, klassile vastav edasijõudmine muudes õppeainetes. (Rannut 2000: 17-18)

Eestis algatati hiliskeelekümbusprogramm, avati esimesed klassid 2003. aastal haridusministeeriumi initsiatiivil. Programmi toetas Kanada riik ja Euroopa Liidu Phare programm. (Haridus- ... 2009) Järgmiste aastate jooksul korraldati koolitused, seminarid ja õppevara koostamise koolitused koolide pedagoogidele ja juhtidele. Keelekümbusprogrammi järgi töötavad ligi tuhat koolide õpetajat, kes lähtuvad oma töös eelkõige õpilasest. Nad rakendavad põhimõtet, kus õpilaste roll õppimises moodustab 80% ja õpetaja osakaal on 20%. (Keelekümbuses...2014: 1-2)

Keelekümblykeskuse kodulehekülje 2016. aasta andmete järgi on hiliskeelekümblyprogrammi täna liitunud 21 kooli üle Eesti. Igal suvel toimuvad iga-aastased suvekoolid keelekümblyprogrammi võrgustiku juhtidele, õpetajatele, lastevanematele ja partneritele. Kõikides suvekoolides keskendutakse kooli põhiprotsessile – lapse arengule. Programmi rakendamiseks ja toetuseks koostatakse ka keelekümblyprogrammi strateegiad, kus kirjeldatakse visiooni, läbivaid põhimõtteid, missiooni, mõjueesmärke ja meetmeid. Väljatöötamisel on keelekümblyprogrammi strateegia tegevuskava aastateks 2017–2020.

Vene lastevanemate huvi keelekümblyprogrammi vastu kasvab, mis lubab oletada, et eesti keelt kõnelejate arv hakkab kasvama (Juurak 2007: 11). 17. detsembril 2004. aastal lastevanemate soovil loodi Lastevanemate Liit, mis annab nendele võimaluse osaleda programmi arengus ja aidata eduka rakendusele. See algatus näitab inimeste soov ja huvi integreerida Eesti ühiskonda. (KKK 2005: 53)

1.1 Keelekümbly põhimõtted

Keelekümbly peamiseks põhimõtteks on ühtne riiklik õppekava, mille järgi õpilaste teadmised peavad vastama riiklikule haridusstandardile (Vare 1999: 51). Keelekümblyprogrammis osalemine on vabatahtlik ning mitte kedagi ei sunnita liituma selle protsessiga (Vare 1999: 23).

Õpetaja peab valdama eesti keelt emakeelena või emakeele tasemel (Vare 1999: 10). “Keelekümblyprogrammi üheks põhimõtteks on õpetada teist keelt suhtlusvahendina muude õppeainete õppimise käigus, kus otsitakse õpetatava tähendust ja keskendutakse sisule” (Keelekümbly ... 2009: 111). Siit tuleneb, et keel on õpetöö vahend. Õpetaja kasutab sihtkeelt suheldes õpilastega, kuid oskab ka nende emakeelt. Väga tähtis on, et kõigil keelekümblylejal oleks samasugune emakeel. Õppimisprotsess toimub eesti keeles ning sama õppeainet ei õpetata kahes keeles üheaegselt (Vare 1999: 51).

Keelekümblyprogrammi järgi õpetavatel õpetajatel peavad olema oma meetodid, mida nad kasutavad oma töös, sest keelekümbly valitseb meetodivabadus (Vare 1999: 23). Tunnis peab keelekümblyõpetaja rääkima aeglaselt ja lihtsamini nii, et tema kõne oleks õpilastele arusaadav ja vastaks nende keeletasemele. Juhul, kui tuleb parandada õpilaste

vigu, kasutatakse parafraseerimist. (Rannut 2000: 19) Õpilaste parema arusaamise jaoks kasutavad õpetajad suhtlemisel žeste, näitlikke õppevahendeid, kaasavad lapsi füüsilisesse tegevusesse, kus lapsed aktiivselt ning kiiresti arendavad oma oskuseid sihtkeeles (Keelekümblyse ... 2009: 13-14). Õppematerjalidest on kümblyklassides enamasti samad õpikud, mida kasutatakse eesti õppekeelega kooli tavalises klassis (Vare 1999: 49). Tunnis ei tõlgita õppematerjali emakeelde, sest õpilaste motivatsioon ning edasipüüdlikkus võivad kaduda (Vare 1999: 51).

„Keelekümblyse printsiibid on sarnased muude tänapäevaste teise keele õppimise alustega, erinevad aga traditsioonilistest meetoditest, mille korral teise keele õpetamine piirdus sõnavara, grammatika ja vestlusteemade harjutamisega ning kus iga tehtud viga parandati“ (Keelekümblyse ... 2009: 14).

1.2 Hiliskeelekümblysega liitunud koolid Eestis

2003. aastal alustasid hiliskeelekümblysprogrammi neli kooli Tallinnast, Narvast ja Tapalt (KKK 2003: 27). 2008. aastal oli hilise keelekümblysprogrammi juba liitunud 20 kooli Tallinnast, Narvast, Tartust, Pärnust, Sillamäelt ja mujalt Eestist. Uutele vene õppekeelega keelekümblyskoolidele lisandusid ka eesti koolid. (KKK 2008: 22) Keelekümblyskeskuse (2016) andmete järgi on hiliskeelekümblysprogrammi täna liitunud 21 kooli üle Eesti. Nende hulgas on seitse vene õppekeelega kooli Tallinnast, kaks kooli Tartust, üks kool Pärnust, Sillamäest, Kehrast, Haapsalust ja Tapast, kolm kooli Narva linnast ning neli kooli Kohtla-Järve linnast. Igal aastal hiliskeelekümblysprogrammi liitusid uued koolid, mis näitab huvi programmi vastu.

Muudatused, mis on seotud keelekümblyse rakendamisega koolides, on ulatuslikud, ning et sellega paremini toime tulla, korraldati hiliskeelekümblysprogrammi koolidele psühholoogilise toe koolitus. Koolidele on hangitud ka eestikeelset kirjandust ja arvuteid, et lihtsustada hiliskeelekümblyse protsessi, on ka loodud soodustav õppimisele õpikeskkond. (EL'i Phare ... 2006)

Hiline keelekümblyse algab koolides kuuendast klassist ning õppekava on samasugune kui tavalises vene õppekeelega koolis. Erinevus õppekavade vahel on ainult selles, et hilise keelekümblyse õppekava järgi õppekeel on eesti keel. Eesti keeles õpetatakse kõik

ained peale emakeele ning tundides kasutavad kõigepealt õpetajad ja lapsed ainult eesti keelt. Keelekümblusõpetajatele on nõudmised vallata eesti keelt emakeelena või emakeele tasemel, sest pedagoogi keelekasutus on eeskujuks õpilastele, millega edasi antakse ka kultuuri tundmine. (Vare 1999: 10)

Hiliskeelekümblusprotsessi edukus sõltub mitmest tegurist, näiteks õpilaste ja õpetajate motivatsioonist ning sotsiaalsest keskkonnast, kus olulist rolli mängib keelekeskkond (Sau-Ek jt 2011: 63). Pedagoogid märgivad, et koolides peab olema juhtkonna toetus programmile ja õpetajatele, rohkem tuleb korraldada kooliüritusi eesti keeles. Veel üks oluline tegur programmi täitmisel on laste keeletase. Ühes keelekümblusklassis võib olla palju lapsi erineva eesti keele tasemega, mis võib segada materjali omandamist heal tasemel. (Sau-Ek 2009: 10) Kümblusklassid valitakse kindlate kriteeriumide järgi ning olulisemad neist on tahe ja vabatahtlik soov keelekümblusprogrammis osaleda (Keelekümbluses...2014: 3).

Üldiselt raskendavad programmi rakendust Eestis raskused, mis on seotud keelekümblusõpetajate puudusega. Õpetajatel on erinev ettevalmistuse tase tööks keelekümblusklassides ning see vähendab programmi efektiivsust. Seoses sellega muretsevad mõned lapsevanemad, et nende lapsed ei tule toime õppimisega, et koormus on liiga suur, ja vene keelt on vähe. (Sau-Ek jt 2011: 59-60) Kuid praktika ja uuringud näitavad, et aineteadmised ja emakeeleoskus keelekümblusklasside õpilastel on samal tasemel nagu tavaklasside õpilastel, mõnikord aga isegi parem. Seda nähtust on võimalik seletada sellega, et õpe keelekümblusklassides põhineb aktiivõppemeetoditel. (Keelekümbluses...2014: 3)

Kristiina Sau-Ek on märkinud (2009: 9-10), et vastavalt tänasele olukorrale võib koole jagada programmi täitmise alusel kolme tüüpi. Esimesse tüüpi kuuluvad koolid, kus täies mahus järgitakse keelekümblust ja selle põhimõtteid. Teise tüübi moodustavad koolid, kus programm toimib osaliselt ja mõnikord tundides kasutatakse vene keelt. Kolmanda tüübi koolides mõned õppeained on vene keeles.

Vaatamata raskustele ei ole hiliskeelekümblusklasside õpilaste õppetulemused üldiselt halvenenud, eesti keele oskus aga on paranenud (Sau-Ek jt 2011: 89-97).

2011. aastal ilmus hiiliskeelekümblusprogrammi uuringu tulemuste aruanne pealkirjaga "Hilise keelekümbluse mõju", mille autorid olid Kristiina Sau-Ek, Krista Loogma ja

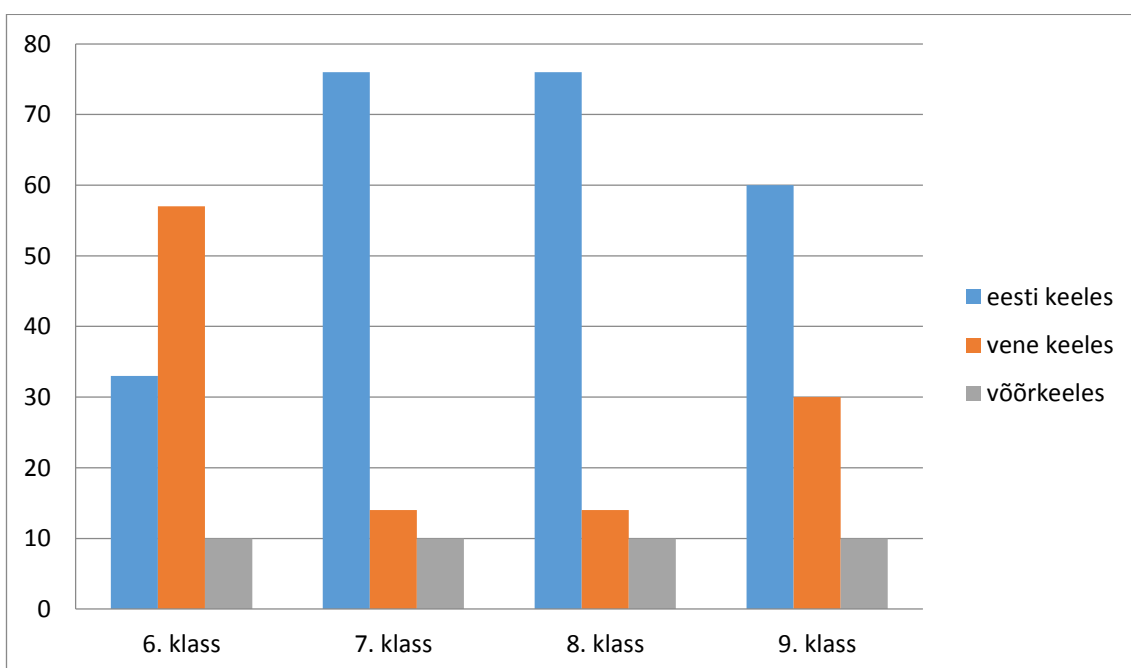

Vaike Vainu. Selle uuringu eesmärgiks oli selgitada, kuidas hiliskeelekümbluse programm on rakendunud, millised tegurid on seda mõjutanud ja millised probleemid tekkisid hiliskeelekümbluse rakendamisel; milline on olnud hiliskeelekümbluse mõju õpilaste õpitulemustele, aineteadmistele, motivatsioonile jne (Sau-Ek jt 2011: 9).

Uuringust selgus, et Eesti hiliskeelekümbluse programmi tulemused sõltusid mitmetest faktoritest: sotsiaalsest keskkonnast, hoiakutest, õpilaste motivatsioonist, õpilaste individuaalsetest võimetest, õpivõimalustest ja õpiväljunditest. Seega erinevates koolides rakendatakse programmi erinevalt. Probleemid, mis takistasid hiliskeelekümblusprogrammi rakendumist, olid peamiselt samad, siin on erinevate aineõpetajate vähesus, õpetajate erinev ettevalmistus tööks keelekümblusklassis ning järgnenud olukord, kus kombineeriti erinevaid kakskeelse õpetamise meetodeid. (Sau-Ek jt 2011: 59)

1.3 Ainete õpetamise maht sihtkeeles

Teise keele õpetamine keelekümblusprogrammi järgi ei toimu samuti kui tavalise õppeprogrammi alusel. Erinevus on selles, et keelekümbluse järgi õpetatakse sihtkeelt mitte ainult iseseisva aina, vaid sihtkeel on ka õppekeel. (Keelekümbluse ... 2009: 111)

Joonis 1. *Õppe keeleline jaotus (6.-9. klass).*

Joonisest on nähtav, et põhikooli õppekavas on vastavalt keelekümblusprogrammile vähemalt 50% õppekavast sihtkeeles (KKK 2003: 20). Kuuendast klassist algab hiliskeelekümbluse programm ning 33% ainetest õpetatakse sihtkeeles. Seitsmendas ja kaheksandas klassis sihtkeeles õpetatakse juba 76% aineid, vene keeles kui emakeeles ning võõrkeeles toimub 24 protsenti õppetööst. Üheksandas klassis, mis on viimane hiliskeelekümbluse aasta, sihtkeelsete ainete õpetamise maht väheneb kuni 60 protsendini ja ülejäänud 30% õppekavast hõlmab vene keel, 10% kulub kolmanda keele õppimisele. (KKK 2003: 22)

Tundide eesmärk on ümbritseda lapsi sihtkeelega, et nad harjuksid ja kasutaksid seda keelt tulevikus (Keelekümbluse ... 2009: 111) ning anda õpilastele kõik vajalikud teadmised ning oskused aineõppes. Sihtkeeles õpetatakse tavalisi aineid nagu ajalugu, matemaatika, geograafia ja loodusõpetus. (Keelekümbluse ... 2009: 57)

Õppeained koosnevad kahest rühmast, see on eestikeelne ja venekeelne rühm. Eestikeelsesesse rühma kuulub viis valdkonda, need on loodusteadus, kultuurilugu, sotsiaalsed, oskusained ja eesti keel teise keelena. Need ained on omavahel seotud, sisuliselt ja keeleliselt kooskõlastatud, mis aitab õpilasi arendada sihtkeele oskusi ning õppeaineid täiel määral omandada. (Vare 1999: 31)

Üks probleemidest on see, et keeleõppe programmi koostamisel ei ole pööratud piisavalt tähelepanu sellele, mis tingimused toimub sihtkeele omandamine. Teise keele õppimiseks on ettenähtud ainult suur osa aineid sihtkeeles, kuid on unustatud kommunikatiivsete pädevuste omandamisest eesti keeles, eriti kooli väljas. Seega inimesed ei ole innustatud ja huvitatud suhtlemises sihtkeele kandjatega. (Rannut 2005: 12)

2. HILINE KEELEKÜMBLUS NARVAS JA TALLINNAS

“Keelte seisukohalt on Narva Eesti linnade seas unikaalne“ (KKK 2001: 36). Narvas elab 59 480 inimest, enamik linnaelanikke on venekeelsed, neid on 49 235 inimest, eestlasi aga ainult 2150 inimest (Rahvastik...2017). Sellepärast, et palju linnaelanikke on venekeelsed, on keelekümblusprogrammid sobivad, et õpilased saaks kõik vajalikud oskused edukaks osalemiseks Eesti ühiskonnas (KKK 2001: 36).

Keelekümbluskeskuse (2016) järgi alustati Narva linnas hiliskeelekümbuluse rakendamist 2003. aastal. Eksperimendis osales ainult üks Narva kool – Narva Humanitaargümnaasium. Hiljem liitus hiliskeelekümblusprogrammiga ka teisi Narva linna koole. 2004. aastal liitus Narva Pähklimäe Gümnaasium ning ka Narva Joala kool. Kuid viimane oli programmis neli aastat: 2004-2008, siis suleti. 2005. aastal liitus hiliskeelekümblusprogrammiga Narva Soldino Gümnaasium. Tänapäeval osaleb hiliskeelekümblusprogrammis kaks kooli - Narva Pähklimäe Gümnaasium ja Narva Soldino Gümnaasium.

Teatmeteose „Tallinn arvudes“ (2017) järgi selgub, et linnas elab tänapäeval kokku 445 245 inimest. Neist on 234 033 eestlast ja 166 682 venelast.

Keelekümbluskeskuse (2017) järgi on Tallinnas hiliskeelekümblusega tänaseks liitunud kaheksa kooli. Esimesed kaks kooli – Karjamaa Gümnaasium ja Tallinna Pae Gümnaasium liitusid 2003. aastast, veel kolm kooli – Tallinna Mustjõe Gümnaasium, Tallinna Humanitaargümnaasium ja Lasnamäe Gümnaasium liitusid 2004. aastast, Tallinna Laagna Gümnaasium 2005. aastast, Tallinna Mustamäe Humanitaargümnaasium liitus 2010 ning Haabersti Vene Gümnaasium 2011. aastal Hilise keelekümblusprogrammiga liitunud koolidest Tallinna Lasnamäe linnaosas ja Narvas annab illustratiivse aimu tabel 1.

Tabel 1. Hilise keelekümblusprogrammiga liitunud Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva koolid

2003	Karjamaa Gümnaasium	Tallinna Pae Gümnaasium	
-------------	---------------------	-------------------------	--

2004	Tallinna Gümnaasium	Mustjõe	Tallinna Humanitaargümnaasium	Lasnamäe Gümnaasium
2005	Tallinna Gümnaasium	Laagna		
2010	Tallinna Humanitaargümnaasium	Mustamäe		
2011	Haabersti Gümnaasium	Vene		

Andmed: Keelekümbluskeskus. Autori koostatud.

Haridus- ja teadusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaare sõnul on põhiprobleem selles, et töötamiseks hiliskeelekümblusprogrammi järgi on vaja vähemalt nelja kümblusõpetajat, aga hästi ettevalmistatud pedagooge ei ole piisavalt. Sobivate õpetajate puudust püütakse kompenseerida uute noorte spetsialistide kutsumisega kooli. Põhiline keelekümblusprogrammi vajav piirkond Eestis ongi Ida-Virumaa, sest riigi selles osas tegelikult keelekeskkonda ei ole. Kui Tallinnas, Tartus ja Pärnus võivad lapsed erinevates olukordades kasutada eesti keelt, siis Narvas on kõik teistmoodi. Huvi programmi vastu on olemas, kuid küsimus on õpetajates. (Krõsina 2009)

2.1 Keelekeskkonna tugi

Keelekeskkond - see on üks teguritest, mis mõjutab hea keeleoskuste omandamist (Sau-Ek jt 2008: 4). Keelekeskkonda jagatakse kaheks osaks: ruumiliseks ja sotsiaalseks, kus inimene võib keeli kasutada ja järk – järgult teadmisi omandada. Ruumiline keskkond koosneb linnast, külast, koolist või kauplusest. Sugulased, sõbrad, õpetajad aga kuuluvad sotsiaalsesse keelekeskkonda. Kontaktid keelekeskkonnas toimuvad nii mikrotasandil kui ka makrotasandil, kus mikrotasandi juurde kuulub ümbritsevate inimestega suhtlus kodus, koolis jne. Makrotasandil toimib kommunikatsioon juba laiemalt - meedia kaudu. (Kim 1998, viidatud Rannut 2005: 20 järgi)

Positiivsete tulemuste saamiseks tuleb keeli aktiivselt kasutada kõikidel inimestel, kelle kaudu keeleõpe toimub (Sau-Ek jt 2008: 4). Asseri (2003) järgi on oluline, et oleks kontaktid õpitavas keeles kogu keelekeskkonnas, mitte ainult koolis, kus võimalusi ei

ole piisavalt, et häid keeleoskusi arendada.

Keelekeskkonda mõjutab inimeste arv sihtkeele kõnelejad ja lähtekeele esindajad. Mida rohkem on emakeele esindaja ümbritsetud lähtekeelest, kultuurist, seda raskem on tal teist võõrkeelt omandada ja kergem oma emakeelt säilitada. (Rannut 2005: 21)

Keelekeskkond mõjutab inimese keelekasutust. Näiteks see keel, mida kasutatakse suheldes oma pereliikmetega, ei sobi suhtlemiseks inimestega tööl või selline keelekasutus, mis on vaja suhtlemisel koolikaaslastega ja sõpradega ei sobi rääkimiseks koolis õpetajatega. Seega keelekeskkonna pilt muutub sõltuvalt ümbrusest ja situatsioonidest, mis tekkivad suhtlemisel erinevates olukordades, erinevate inimestega. (Rannut jt 2003: 104–105)

Keelekeskkond on muutlik ja seda mõjutavad paljud tegurid, nende seas on ka immigrantide ja sihtkeele esindajate arv konkreetses piirkonnas. Sihtkeele omandamist mõjutab ka motivatsioon. Kui vähemuskeele esindaja on ümbritsetud oma keele kõnelejatega ning kultuuriga, siis soov süveneda sihtkeele õppimisesse nõrgeneb. (Rannut 2005: 20-22)

Eestis on võimalik näha nelja erinevat keelekeskkonna liiki: immigrantide suur arv suurlinnades ja piirialal ning immigrantide madal arv ja hajutatus sihtkeele esindajate hulgas (Rannut 2005: 44-45). Eesti statistikaameti andmetele (2016: 6) tuginedes Eestis elanike arv kokku 1. jaanuaril 2015 oli 1,3 miljonit ja neist oli 905 805 eestlast ning 330 263 venelast. Eesti statistikaameti andmete (2017: 41) järgi 2017. aastal on Eesti rahvaarvu vähenemine on pidurdunud.

Võrreldes Eesti maakondi eestlaste arvu järgi, nähtub, et Ida-Virumaal on eestlased vähemuses, teistes maakondades on aga eestlastel suur ülekaal, näiteks Kihnus ja Muhus elab 99,4% eestlasi (Statistikaameti kodulehekülj 2011: 12).

2.2 Keelekeskkond Narvas

Narva kodulehekülje (2017) järgi Narva on piirilinn, kus elab 59 480 inimest, neist 3,6% eestlasi, 82,8% venelasi ja 13,6% muid rahvusi. Tabelist 2 on nähtav, et enamus

elanikke on venelased, teisel kohal on teiste rahvuste esindajad ja väike protsent eestlasi.

Tabel 2. Elanikkonna rahvuslik koosseis (01.01.2017)

Rahvus	Arv	%
Estlased	2150	3,6
Venelased	49235	82,8
Ukrainlased	1417	2,4
Valgevenelased	1161	2,0
Soomlased	389	0,7
Tatarlased	278	0,5
Muud rahvused	1485	2,5
Rahvus teadmata	3365	5,7

Andmed: Narva linna kodulehekülj.

See tähendab, et selles linnas peamine keel on vene keel. Linnas ei ole elavat eestikeelset keelekeskkonda, seda püütakse luua õppeasutustes, eelkõige keelekümbelprogrammi abil. (NMA 2006: 15) NLA (2012: 9) järgi on Narva linnaelanike eesti keele oskus nõrk ning see mõjutab motivatsiooni ja konkurentsivõimet negatiivselt. Põhine probleem on see, et Narva linnas on suur arv venekeelseid inimesi, kellel on vähe võimalusi sihtkeele kandjatega suhelda. See toimub ka vene õppekeele koolides, kus on avatud keelekümbelklassid. Kõik õpilased on venekeelsed ja suhtlevad omavahel oma emakeeles. Seega integratsioon nendel toimub isoleeritult eesti keelt emakeelena kõnelejatest. Siit tuleneb, et Narva ühiskonnas inimesed integreeruvad segregatsiooni mudeli järgi, mis aitab neile oma emakeelt säilitada, kuid ei soodusta sihtkeele omandamist. Rääkides sotsiolingvistilisest keskkonnast võib öelda, et see mõjutab sihtkeeleõppimise kvaliteedi ning erinevates keskkondades ilmuvad erinevad keeleõppetulemused. (Rannut 2005: 10-12)

Üheks keelekümbelprogrammi eesmärkidest on keelekeskkonna loomine. Paljud õpetajad ja õpilased Ida-Virumaalt muretsevad selle pärast, et keelekeskkonda ei ole ja see luuakse ainult koolis, aga seda ei ole piisavalt, et keelt omandada, sest kodus ja sõpradega laps kasutab oma keelt. Siit tuleb välja, et Ida-Virumaal on kaks

keelekeskkonda - eestikeelne, mis luuakse koolis, kursustel ning venekeelne, mis toimib kodus. (Sau-Ek 2011: 43-44)

Integratsiooni sihtasutuse kodulehekülje (2017) järgi 2017. aastal avati esimene keelekohviku Narvas, mis on suurepärase tugi kõikidele inimestele, kes tahab õppida eesti keelt. See on hea võimalus inspireerida inimesi arenema, arendada oma teadmised ja oskused meeldivas õhkkonnas.

Integratsiooni monitooringu (2015: 72-86) järgi on Eesti erinevate regioonide keelekeskkondade vahel olulised erinevused. Uurijad analüüsisid 1000 inimest venekeelsete kogukonnast, kus 150 inimest oli Tallinnast ning 59 Narvast. Aktiivse eesti keele oskusega eestivenelasi oli Tallinnas 48% ja Narvas ainult 12%. Ebakindlaid keelekasutajaid oli Tallinnas 36%, Narvas 26% ning umbkeelseid eestivenelasi oli Tallinnas 16% ja Narvas 62%. Ida-Virumaal ei oska eesti keelt üldse 30% teisest rahvusest elanikest ja ülejäänutest enamik on vaid passiivse keeleoskusega. Siiski on Ida-Virumaal eesti keelt mittevaldavate inimeste osakaal 2011. aastaga võrreldes oluliselt vähenenud.

Ülle Rannuti doktoritöö „Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile Eestis— (2005) uurimuse tulemustest on nähtav, et Ida-Virumaal on suur venekeelse elanikkonna osakaal ja seoses sellega inimestel ei ole soovi õppida eesti keelt, sest kõik soodustab vene keele kasutamisele. Siit järgneb, et motivatsiooni keele õppimiseks Narva elanikul on liiga vähe.

Narva linna kodulehekülje (2017) järgi Narvas on üksteist kooli ja gümnaasiumi, neist aga ainuke eesti gümnaasium, kõik ülejäänud on vene õppekeelega koolid ja gümnaasiumid. Linnas on kaheksateist lasteaeda, nende hulgas on ka üks eesti lasteaed. Niisugune keeleõppimise mudel mis tegutseb Eestis omab ka oma puudusi selles mõttes, et keelekeskkond, mis on kujunenud koolides ja lasteaedades, eriti Narvas ei anna täisverelist kasu. Keelekeskkond tuleb vaadelda, kui ühine keeleõppetingimus. Sihtkeelt tuleb rakendada mitte ainult koolitundides, kuid ka linnas. (Rannut 2005: 14) Tuleb ka arvestada seda, et mikro ja makratasandil keelekeskkond pidevalt muutub, mõjuvad aga muutusele paljud faktorid nagu demograafia, kultuur, poliitika. Tugevalt mõjutab ka suur immigrandide arv, kes elavad oma kogukonnas ja motivatsiooni õppida keelt nendel ei ole. Eriti, kui töökohas või õppeasutuses vabalt kasutatakse emakeelt

siis sihtkeele omandamises ei ole vajadust. (Rannut 2005: 21-22)

Üldiselt on võimalik järeldada, et Narvas ei ole keelekeskkonda, kus on võimalik sihtkeele oskust täielikult arendada. Seega on nähtav venekeelsete koolide ning lasteaedade ülekaal. Seda probleemi aga on võimalik lahendada paljude vahenditega nt kutsuda õppeasutusse eesti keele kõnelejaid, korraldada konverentse, luua huviringe, korraldada eestikeelseid õppe – ja puhkusreise, kus muukeelsed õpilased võivad suhelda ning uusi sõpru leida, paluda õpilasi vaadata kodus sihtkeelseid filme või saateid ning neid õppetunnis arutleda. See tegevus aga peab toimuma aktiivselt, et tekkis harjumuslik keskkond ja soov osaleda ei kaoks.

2.3 Keelekeskkond Tallinnas Lasnamäe linnaosas

Keeleoskuse saavutamist mõjutavad paljud tegurid, nende seas ka keelekeskkond. Keeleoskuse arenemine arvatakse toimuvat tõhusamalt just haridussüsteemi kaudu, kuna kooliõpe on eesmärgistatud ja süstematiseeritud tegevus. Samas on oluline, et keel oleks reaalselt kasutuses, sest ilma aktiivse keelekasutusega ei ole keeleõppel häid tulemusi ning seda nii laste kui ka täiskasvanute puhul. (Asser, 2003)

Ülle Rannut (2005: 20) jagab keelekeskkonda kaheks, makro ja mikro tasandiks. Mikrotasandil toimub isikutevaheline kommunikatsioon mille näitajaks on väike suhtlusvõrgustik, mis tähendab see, et suhtlust toimub sugulaste, sõprade, töökaaslaste, naabrite või klassikaaslastega ning keskkond on siin juba lähem ümbrus: perekond, klass, töö, kauplus. Rääkides makrotasandist siis siin juba toimub massiline kommunikatsioon, mis hõlmab laiemat suhtlusvõrgustikku, siia kuuluvad ajakirjad, ajalehed, internet, televisioon, raadio. (Rannut 2005: 20)

„Tallinn arvudes“ (2017) järgi elab Tallinnas 445 245 inimest, neist Lasnamäe linnaosas 119 355 inimest, neist on 26,5% eestlast, 61% venelast ja 12,5% teist rahvust. Võrreldes teiste linnaosadega, Lasnamäel elavad inimesed, kes kasutavad vene keelt, kas kaupluses, pangas, tööl või muu kohtades ja see toimub nagu tavaliselt, igapäevastes olukordades. Lasnamäe linnaosa sildid ja ajalehed on esitatud kahes keeles: eesti ja vene, kuid mõned esinevad ka ainult vene keeles. Üldiselt Lasnamäe elanikuid ümbritseb venekeelne keskkond, kui võimalusi kasutada riigikeelt on üsna palju,

võrreldes Narva linnaga.

Vaadeldes olukord Tallinna peredes on näha, et kui peres on eestlased, näiteks üks lapsevanematest, siis lapsel on teissugune suhtumine keelesse. Probleemi rääkimisega sihtkeeles tal ei tekki, ta ei karda suhelda sihtkeelekandjatega. Eesti õppekeelega koolis ta puutub ka eestlastega ning arendab oma oskused sihtkeeles oma sõpradega, kuid vastupidine olukord tekkitab vene õppekeelega koolis, kus laps kasutab vene keelt ning sõpruskond on tal ka venekeelne, seega teadmised sihtkeeles on nõrgem. (Rannut 2005: 74)

2.4 Keelekümbeluse kajastumine kooliõppekavas

Eesti keele kümbelusprogramm on mõeldud vene keelt kõnelevatele lastele, mille eesmärgiks on integreerida vähemuskeele rääkijaid enamuskeelsesse ühiskonda (Keelekümbeluse ... 2009: 11). Õppeprotsess toimub vastavalt ühtsele riiklikule õppekavale, kus määratakse riikliku haridusstandardi nõuded, mille järgi õpilased peavad õppekava omandama (Vare 1999: 51). Programmi õppekava sarnaneb vene õppekeele kooli õppekavaga, erineb ainult selle poolest, et mõned ained õpetatakse eesti keeles. (Keelekümbeluse ... 2009: 17). Õpetaja kasutab oma töös samasuguseid meetodeid, mida kasutatakse töötades tavaklassis vene õppekeelega, erineb aga selle poolest, kuidas ta neid keelekümbelusklassis kasutab (Keelekümbeluse ... 2009: 112).

Keelekümbelusprogrammi jaoks koostatakse õppekava, mis on täiendatud ja laiendatud, et soodustada õpilaste sihtkeele omandamist, õpetades üldhariduslikke aineid eesti keeles, toetada õpilaste emakeele oskust ning täita lisaeesmärke (Keelekümbeluse ... 2009: 47). Keelekümbelusõpilaste tulemused peavad olema samasugused, kui õpilastel vene õppekeelega tavakoolis, erisus aga selles, et nad saavad head eesti keele kõnelemisoskused (Keelekümbeluse ... 2009: 12).

Bakeri (2005: 238) järgi on väga tähtis, et õppekavas oleks need koostisosad, mis suurendavad kaasatust õpitavale keelele omasesse kultuuri. Mitmed uurimistulemused kinnitavad, et keelekümbeluskogemuse kaudu saadav kahekeelne haridus ei avalda õppekavas edasijõudmisele negatiivset mõju. Vastupidi, on näidatud, et enamus lastest suudavad teise keele omandada niivõrd edukalt, et see ei kajastu kuidagi negatiivselt

teiste õppekavaainete omandamises. Põhiline tundub olevat see, et õpilased saaksid arendada oma keeleoskust sellise tasemeni, et teiste õppekava ainete omandamine oleks edukas. (Baker 2005: 234)

2.5 Vajalikud pädevused tööks keelekümblusklassis

Keskkond on koguaeg muutub ja tänapäeval õpetajatele on välja toodud uued nõudmised. Kõigepealt inimene, kes õpetajarollis peab olema aktiivne, käitub vastavalt eetikale, sest ta on eeskujuks oma õpilastele ja nende vanematele. Õpetaja peab olema õppijakeskne, aktiivselt osaleb koostöös kolleegidega, suudab juhendada, õpioskuste kujundada, õppimisprotsess ja kõik mis on sellega seotud ta oskab korraldada. Pedagoog, kes pidevalt areneb mitte ainult oma valdkonnas, kuid aga teistes. Teab kuidas õpetada nii ainet kui ka keelt, sest on väga oluline, et ainetunnil järgiksid kolm eesmärki: ainealase terminoloogia õppimine, eneseväljendusoskuse arendamine ja üldkasvatusliku eesmärgi teostamine. Oluline tegur see, et õpetaja oleks huvitatud koostöös, et saada infot või toetust teistest õpetajatest, uurida kuidas teha õppimisprotsess veel kasulikum ja efektiivsem. (Kebbinau, Aja 2011: 13-14)

Rääkides keelekümblusõpetajate pädevustest, tuleb märkida, et õpetajatel peab olema kõigepealt nõutav kvalifikatsioon, et töötada programmi järgi ja toetada protsessi täitmist. Õpetaja peab valdama vajalikke õppemeetodeid, hästi orienteeruma laste arengus ning tundma kultuuri. Hea sihtkeele oskus emakeelena või emakeele tasemel on oluline tegur kümblusõpetaja jaoks. Keeleoskust arendades õpilased valivad eeskujuks õpetaja, sest õpetaja on ainuke sihtkeelekõneleja klassis. Õpetaja peab meeles pidama, et rääkida tuleb aktsendita ja vigadeta, et see ei tooks kahju õpilaste sihtkeele arenemisele. Oluline, et õpetaja ei jäänud samal keeletasemel kuna õpilaste keeleoskus peab pidevalt arenema, seega õpetajale tohib oma teise keele kasutuse raskusastet tõstma. Pedagoog peab valdama ka laste emakeelt, et neid vajadusel aru saada ja õigesti reageerida tekkinud olukorras. (Keelekümbluse ... 2009: 94)

Keelekümblusprogrammi õppimisprotsess peab toimuma meeldivas olukorras, mida pedagoog oskab hästi korraldada. Õpetaja peab nägema õpilaste õpitulemusi ning kui keegi klassist ei tule toime, siis õpetaja peab tunnis kiiresti leidma efektiivsemaid meetodeid, et aidata õpilast teisi segamata. (Keelekümbluse ... 2009: 95) Õpetaja peab teadma mis soodustab keeleõpet keelekümblusklassis. Õpilastele tuleb luua võimalused

suhelda oma sõprade ja koolikaaslastega loomulikus keelekeskkonnas. Õpilastel peab olema tunne, et nende sihtkeele kasutamine tunnustatakse, toetatakse ja soodustatakse. Nendel peab olema arusaam, et sihtkeel on väga kasulik nii koolis, kui ka teistes keskkondades. Tuleb anda võimalus rohkem kasutada sihtkeelt, kasutades saadud teadmisi. Pedagoog peab mäletama sellest, et igal lapsel on oma keele omandamise kiirus, uued keeleteadmised võivad takistada kõne soravust. Et need probleeme parandada tuleb õpetajatele rohkem tähelepanu pöörata õpitu läbitöötamiseks, kinnistumiseks. Kui õpilane veel ei tea mingeid sõnu või fraase, siis tuleb talle seletada kõik, kasutades temale sobiv sihtkeele tase, mis vastaks lapse teadmistele. (Desrochers 2009: 112–115)

Hästi ettevalmistatud keelekümblustund koosneb kolmest faasist: eelfaas, algfaas ja laienemisfaas. Esimeses faasis kõik õpilase teadmised aktiveerib õpetaja. Tunni jooksul kasutab ta toetavaid teemat materjaale, mida ta näitlikustab dialoogide, laulude või näidendite abil. Selles faasis kasutatakse materjale, mis pakuvad huvi õpilastele, et need oleksid aktiivsed ja huvitatud õppetunnil, kuid uued sõnad ja fraasid õpetatakse kontekstina. Edasi toimub uue materjali õppimine ja omandamine, kus õpetaja annab lugemis- ja kirjutamisülesanded. Edasi järgneb laienemisfaas, kus saadud uued teadmised õpilased seostavad oma eelmiste teadmistega. Et kõik läbitud materjal kinnitada, õpetaja peab suutma rakendada see teistes tunnides ka ning siin on väga oluline tegur-õpetaja peab olema avatud koostööle. (Desroches 2009: 117–123) Keelekümbustusklassis toimub õppetöö kostöös teiste õpetajatega, kus jagatakse omavahel meetodeid, ideid, mis soodustavad õppimisele, kaasavad õppimisprotsessi ja innustavad õpilasi (Keelekümbluse ... 2009: 95). Õpetaja peab olema valmis koostööks. On väga oluline leida, mille poolest on õppeained omavahel seotud, et õpetatavat materjali oleks kergem rakendada (Kebbinau, Aja 2011: 14).

Informatsiooni ning saavutusi tuleb jagada lapsevanematega, et kaasata neid protsessisse, et nad rohkem saaksid aru kuidas programm rakendatakse, millest koosneb ja missugused tulemused toob (Keelekümbluse ... 2009: 98). Palju sõltub õpetaja professionaalsest arengust, ta peab end arendama, et osata lapsi kasvatada ning osaleda edukas õppimisprotsessis. Õpetaja osa on suur ning ta peab olema organiseeritud, et oma tööd hästi üles ehitada, korraldada, et pakkuda õpilastele head eeskujut. Samas ei tohi õpetaja unustada oma füüsilist ja vaimset tervist, sest ainult õpetaja, kes on aktiivne, õnnelik ning rahul oma eluga, võib teha oma tööd õiges suunas ning saavutada

häid tulemusi. (Keelekümluse ... 2009: 94-96)

3. HILISKEELEKÜMBLUSE OLUKORD NARVA JA TALLINNA LASNAMÄE LINNAOSA KOOLIDES

Valimis osalenud koolid asusid kahes Eesti regioonis – Ida-Virumaal ja Harjumaal, mida võib käsitleda erinevate keelekeskkondadena.

Uuringu jooksul selgus, et Tallinna Lasnamäe linnaosas hiliskeelekümbuse programmi järgi töötavad kaks kooli: Tallinna Lasnamäe Gümnaasium ja Tallinna Pae Gümnaasium, ning Narvas on ainult üks kool: Narva Soldino Gümnaasium. Narva Pähklimäe Gümnaasium ja Narva Keeltelütseumis, endises Narva Humanitaargümnaasiumis, olid ka hilise keelekümbusega klassid, kuid mõnedel põhjustel need enam ei tööta.

Selleks, et välja selgitada, kuidas toimub keelekümbusprotsess Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva koolides, selgitada välja selle protsessi tulemused, raskused, edusammud ja koolide tulevikuplaanid, viidi läbi neli intervjuud. Intervjuus osales neli õppealajuhatajat, keelekümbuse koordinaatorid Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumist, Tallinna Pae Gümnaasiumist, Narva Pähklimäe Gümnaasiumist ja Narva Soldino Gümnaasiumist. Intervjuu oli läbiviidud ka Narva Pähklimäe Gümnaasiumi ja Narva Keeltelütseumi õppealajuhatajatega, et selgitada välja, mis põhjustel koolides enam ei ole hilist keelekümbust.

Üldiselt, et välja selgitada hiliskeelekümbuse olukord Narva ja Tallinna Lasnamäe linnaosa koolides oli läbi viidud küsitlused ja intervjuud. Tabelist 3 on võimalik näha, et osalesid viis õppealajuhatajat erinevatest koolidest, õpilased ja nende vanemad.

Tabel 3. Küsitluse osavõtjad

Küsitletud	Õppealajuhatajad	Õpilased	Lastevanemad
Tallinna Lasnamäe Gümnaasium	1	21	8
Tallinna Pae Gümnaasium	1	29	11
Narva Soldino Gümnaasium	1	30	12

Narva Pähklimäe Gümnaasium	1		
Narva Keeltelütseum (endine humanitaargümnaasium)	1		
Kokku	5	80	31

Andmed: Autori koostatud.

Andmete töötlemise käigus selgus, et Narva Keeltelütseumis alustati hiliskeelekümbelusega 2003/2004. õppeaastal, kuid programmi rakendust mõjutasid niisugused tegurid nagu eesti keelt valdavate aineõpetajate ebapiisav arv. Sellepärast ei olnud koolis aeg-ajalt hiliskeelekümbelusklassi. 2010. aastal tegutses koolis kaks keelekümbelusklassi, 8. ning 9. Seal oli osaline keelekümbelus, seoses kaardrite probleemiga ja õppematerjalide ebapiisavusega, ei järgitud eestikeelsete ainete 60% õppemahtu, seega ei vastanud programmi rakendamine keelekümbelusprogrammi nõudmisele. Hiljem lisati 8. ning 9. klassis viis ainet, nende hulgas inimeseõpetus, muusika, kunst, kehaline kasvatus ning geograafia. Õppetöö toimus mõnikord eesti keeles ja mõnikord vene keeles, eestikeelne õpe ei olnud samuti täielikult eesti keeles. Õpilaste vanemad aga on tänapäevani huvitatud programmiga ning toetavad sihtkeele õppimist, korraldades erinevaid üritusi, huvireise, kohtumisi.

Õppealajuhataja sõnul ei ole keelekümbelusõpilaste edasijõudmine halvenenud, eesti keele oskused on keelekümblejatel aga paranenud. Keelekümbelusprogramm Narva Keeltelütseumis ei olnud aga edukas, sest vajalikku ainete õppimise mahtu sihtkeeles ei saavutatud, ning õpilased õppisid osalise keelekümbelusprogrammi järgi, see aga ei andnud teadmisi ja oskusi soovitud määral. 2013. aastal töötas koolis 13 eesti keele õpetajat, kahel neist on eesti keel emakeel, teistel on kõrgtase. Samal aastal tegutses koolis üks 9. keelekümbelusklass, kus sihtkeeles õpetati kaks tundi ajalugu ja geograafiat ning üks tund ühiskonnaõpetust, kuid seda on vähe, eduka programmi rakendamiseks. Seega võib järeldada, et Narva Keeltelütseumis hiliskeelekümbeluse programm ei täitunud täies mahus.

Koolis oli koostatud Keelekümbelusstrateegia tegevuskava 2009.-2013, kus oli kirjeldatud kõik vajalikud tegevused, mis soodustavad programmi edu. Tegevuskavaga oli ette nähtud, et Narva Keeltelütseumis planeeritakse edasi keelekümbelust rakendada,

programmi kvaliteeti parandada, toetades keelekümbuse juhtimist, arendamist ja õpetajate professionaalset arengut. (Narva Humanitaargümnaasiumi kodulehekülgi)

Tänapäevani korraldatakse igal aastal koolis erinevaid üritusi, suvelaagreid, kutsutakse kooli esinema erinevaid inimesi, kes valdavad eesti keelt emakeelena, et õpilased arendaksid oma keeleoskust. Narva Keeltelütseum sõbrustab teiste koolidega ning tihti toimuvad õpetajate või õpilaste vahetused, kuid seda ei ole piisavalt, et jätkata õppimist keelekümbusklassides.

2004/2005. õppeaastal liitus hilise keelekümbusprogrammiga Pähklimäe Gümnaasium, kus programmi alustati ühes kuuendas klassis. Igal aastal ilmusid hiliskeeleprogrammi nõudmistega kooskõlastatud uued keelekümbusklassid. Aja jooksul hakkas kooli olukord muutuma ning keelekümbusprotsess lõppes. 2009. aastal töötas koolis üks õpetaja, kellel oli keelekümbusõpetaja ettevalmistus. Kutsuti ka õpetajaid eesti koolist, kuid Narvas on see üks kool, siis õpetajate osalemine oli harva. Praegu töötavad Pähklimäe gümnaasiumis eesti keele õpetajad, kolmel õpetajal on eesti keel emakeel, mõnedel on eesti keele oskuse kõrgtase, rohkem aga on aineõpetajaid, kellel on kesktase ja seda on vähe, et toetada keelekümbusprogrammi heal tasemel.

Õppealajuhataja sõnul ei ole keelekümbusõpilaste edasijõudmine halvenenud, ja seda tõestavad õpilaste õpitulemused, mis on kajastatud dokumentides. Ainult programmi alguses oli õpilastel õppeedukuses mõningane langus. Aja jooksul situatsioon paranes ja vaatamata sellele, et õppimisprotsess toimus eesti keeles, tulid õpilased sellega toime. Õpilased ei saa aru, kas on raske või mitte, nad kohanevad ning õpivad õppima.

Toetamiseks õpilaste keeleoskust, korraldatakse igal aastal suvelaagreid, mitmesuguseid üritusi, ekskursioone, kus õpilased võivad oma keeleoskust arendada ja uusi teadmisi saada.

Väga tähtis on programmi käigus lastevanemate toetus, kuid Pähklimäe Gümnaasiumis tekkis vastupidine olukord. 2004. aastal õpetati 6. klassis esimeses veerandis kõiki aineid keelekümbusprogrammi järgi, teises veerandis keelduti ajaloost, sest lastevanemate sõnul ei tulnud nende lapsed toime. Kuuendas klassis olid sihtkeeles järgmised ained: loodusõpetus, kunst ja inimeseõpetus. Samas õpetati klassis järgmisel aastal eesti keeles loodusõpetust, geograafiat, bioloogiat, inimeseõpetust ja kunsti, osaliselt õpetati sihtkeeles kehalist kasvatust ning tööõpetust. 2006. aastal õpetati selles klassis geograafiat, bioloogiat ja inimeseõpetust ning osaliselt olid sihtkeeles tööõpetus

ja kehaline kasvatus. Tundide arv sihtkeeles varieerus, see sõltus ka olukorrast õpetajatega.

2012/2013. õppeaastal õpetati Pähklimäe Gümnaasiumis kuuendas klassis eesti keeles üks tund inimeseõpetust, ühiskonnaõpetust, loodusõpetust ja kunsti. Seitsmendas klassis oli üks tund inimeseõpetust, geograafiat, kunsti ja muusikat. Kaheksandas klassis oli üks tund inimeseõpetust, muusikat, kunsti ja kaks tundi geograafiat. Üheksandas klassis aga oli sihtkeeles üks tund muusikat ja kunsti ning kaks tundi geograafiat ja ühiskonnaõpetust. (Pähklimäe Gümnaasiumi kodulehekülg)

Järelikult võib öelda, et Pähklimäe Gümnaasiumis ei olnud täidetud hilise keelekümbluse programmi täies mahus. Küsimustele, millised on teie kooli tulevikuplaanid, kas on plaanis avada uued hiliskeelekümblusklassid, vastati, et kõik sõltub keelekümblusprogrammiks ettevalmistatud õpetajate arvust ja lapsevanemate soovist. Suurejoonelisi plaane ei olnud.

2005/2006. õppeaastal liitus hilise keelekümblusprogrammiga Soldino Gümnaasium. Praegu tegutseb selles koolis viis keelekümblusklassi: kuues, seitsmes, kaks kaheksandat ja üheksas klass. Hiline keelekümblusprogramm toimib Soldino Gümnaasiumis juba kümme aastat ning õpilaste õppetulemused on väga head. Kuuendas hiliskeelekümblusklassis õpetatakse eesti keeles loodusõpetust ja eesti kirjandust kolm tundi nädalas, inimeseõpetust üks tund. Seitsmendas ja kaheksandas klassis eesti keeles toimuvad kaks tundi ajalugu ja geograafiat ning üks tund inimeseõpetust. Üheksandas klassis on eesti keeles kaks tundi geograafiat ning kaks tundi ajalugu ja ühiskonnaõpetust ning neli tundi eesti keelt. Eestikeelsete õppeainete arv varieerub erinevalt klassiti ja iga aasta.

Narva Soldino Gümnaasiumis on koostatud keelekümbluse tööplaani 2016-2017. Plaanis on konverentsid, vestlused sihtkeeles kõnelejatega, koostöö erinevate koolidega, õpilasvahetus, õppekursioonid, eesti keele olümpiaadid, keelekümbluseõpetajate nõustamine. (Soldino Gümnaasiumi kodulehekülg) Keelekümbluse koordinatori sõnul on paljud neist tegevustest juba ellu viidud. Õppevormid, mida kasutatakse koolis on laagrid, klassi- ja koolivälised üritused, LAK-õpe, integreeritud tunnid ja palju muud. Programmi järgi töötavad viis aineõpetajat, eesti keele õpetajad. Kutsuti õpetajaid ka teistest koolist gümnaasiumi jaoks.

Soldino Gümnaasiumis on ka oma järelevalverühm, sellesse kuuluvad kooli direktor ning hilise keelekümbuse koordinaator, kes arutavad läbi keelekümbuse arendamisega seostuvad probleemid. Koolis töötab 16 eesti keele õpetajat ning kaks neist on sihtkeele kõnelejad. Kord aastas korraldatakse ümarlaud lapsevanematega, kutsutakse ka esindaja Lastevanemate Liidust ning arutletakse probleemide, nende lahendamise viise, planeeritakse, mida tuleb teha tulevikus ja mida on juba tehtud. Praegu on kooli plaanides edasi arendada keelekümbust, otsida viise, kuidas teha programmi paremaks.

Soldino Gümnaasiumi õppekavas lähtuti keelekümbusklasside tunnijaotusplaani koostamisel riikliku õppekava põhimõtetest. Koolis toetatakse õhkkonda, mis soodustab paremat keelekümbusprogrammi rakendamist. Keelekümbuse koordinatori sõnul mitte midagi võib takistada programmi edenemisele, peale õpetajate puuduse.

Rääkides Tallinna Lasnamäe linnaosa koolidest, selgus uuringu jooksul, et hiliskeelekümbusega klassid on ainult kahes koolis: Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis ja Tallinna Pae Gümnaasiumis.

Tallinna Lasnamäe Gümnaasium liitus keelekümbusprogrammiga 2004. aastast. Tänapäevaks on koolis avatud neli hiliskeelekümbusega klassi: kuues, seitsmes, kaheksas ja üheksas. Programmil on lastevanemate toetus. Koolis viiakse läbi erinevaid üritusi, et keelekümbusprogrammi edasi arendada, nende seas on ka klassiväline tegevus, huviringid. On väga populaarne huviring “Räägime eesti keeles”, mis toimub iga päev. Praegu koolis toimub õpilasvahetusprojekt “VeniVidiVici”, mille eesmärgiks on elavdada ja rikastada õpilaste elu. Kool on koostöös teiste koolidega üle Eesti. Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumi õpetajad on kompetentsed selles, kuidas töötada keelekümbusklassis nad pakuvad uued ideed, kuidas töötada lastega ja nende vanematega, et kaasata keelekümbusprotsessi. Kõikidel õpetajatel on eesti keel emakeelena või emakeele tasemel, mis on hea näitaja kooli ja eraldi kümbulejate jaoks.

Järgmine Lasnamäe linnaosa kool on Tallinna Pae Gümnaasium, mis liitus hiliskeelekümbusprogrammiga 2003. aastal. 2003/2004. aastal oli avatud esimene keelekümbusklass, see oli kuues klass. 2009/2010. õppeaastal olid esimesed vilistlased. 2015/2016 aastal avati viis hilise keelekümbuse klassi. Hilise keelekümbusega alustati juba viiendast klassist. Rääkides eestikeelsest aineõppesest hilise keelekümbuse

klassides, viiendas klassis on 14 tundi läbiviidud eesti keeles, kuuendas on 15 tundi, seitsmendas on ka 15, kaheksandas on 13 ning üheksandas 12 tundi. Rääkides kooli aineõpetajatest ilmus, et neid on vähe tööks keelekümbusklassides. Seega viiendas klassis eesti keeles viiakse läbi seitse ainet: eesti keel, loodusõpetus, inimeseõpetus, ajalugu, kehaline kasvatus, muusika, kunstiõpetus. Kuuendas klassis eesti keel, loodusõpetus, inimeseõpetus, ajalugu, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, muusika, kunstiõpetus. Seitsmendas klassis on eesti keel, loodusõpetus, inimeseõpetus, ajalugu, geograafia, kehaline kasvatus, muusika, kunstiõpetus. Kaheksandas klassis on eesti keel, inimeseõpetus, ajalugu, geograafia, kehaline kasvatus, muusika, kunstiõpetus. Üheksandas on eesti keel, ühiskonnaõpetus, geograafia, kehaline kasvatus, muusika ja kunstiõpetus.

Tallinna Pae Gümnaasiumil on suur kogemus töös keelekümbusprogrammi järgi, on ka palju õppematerjale mida nad jagavad teiste koolidega, mis on abiks tööks keelekümbusklassis. Koolis toimub ka klassiväline tegevus hilise keelekümbuse klassides ja nende seas on eesti ja vene pühade ning tähtpäevade tähistamine; muuseumide, näituste ja teatrite külastamine; ekskursioonide korraldamine; koostöö eesti õppekeelega ning keelekümbuskoolidega, osalemine ülelinnalistes ja üleriigilistes üritustes ning rahvusvahelistes projektides; arengurühm "Liberi". Koolis töötavad õpetajad on suure kogemusega töös keelekümbusklassides. Seega koolis arvatakse, et Tallinna Pae Gümnaasiumi omapäraks võib pidada keelekümbusprogrammi edukat rakendamist.

3.1 Keelekümbusprogrammi ja selle põhimõtete järgimine Narva ja Tallinna Lasnamäe linnaosa koolides

Selle uurimistöo eesmärk on uurida keelekümbusprogrammi ja selle põhimõtete rakendamist hiliskeelekümbusprogrammiga liitunud Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva vene õppekeelega koolides. Sellega seoses analüüsiti, kuidas koolides neid põhimõtteid järgitakse, kas tekivad mingid probleemid. Põhimõtete järgimine ja vajalike tingimuste loomine on väga tähtis töös keelekümbusprogrammi järgi, kuna sellest sõltub programmi edukus.

Lähtuvalt keelekümbuse põhimõtetest peab õpetaja valdama eesti keelt emakeelena või emakeele tasemel. Kui õpetaja teeb vigu, siis õpilased, kes õpivad seda keelt, kordavad

samuti tema vigu ning hääldevad sõnu valesti. Analüüsi tulemused näitasid, et kõikides Narva hiliskeelekümblusega koolides on vähemalt üks õpetaja, kes valdab eesti keelt emakeelena, teised valdavad eesti keelt C1 või B2 tasemel. Pähklimäe gümnaasiumis on kolm õpetajat, kes valdavad eesti keelt emakeelena, teistel õpetajatel on eesti keele kõrgtase ning kahel on kesktase. Soldino Gümnaasiumis on kaks õpetajat, kelle emakeel on eesti keel, teistel on kõrgtase. Kes õpetab ainet eesti keeles või eesti keelt, valdab keelt kõrgtasemel. On mõned õpetajad, kelle keeletase on kõrgtase, kuid kes rääkivad aktsendiga ja vigadega, mis kahjustab õpilastel eesti keele omandamist. Tallinna Lasnamäe linnaosa koolides on olukord õpetajatega parem, kõikidel on C1 tase ning on õpetajad, kelle emakeel on eesti keel, kuid õpetajate arv jääb samaks kui ka Narva koolides.

Õpetajate sõnul on koolides hiliskeelekümblusklassides programmi alguses kõik õpilased võrdses olukorras: nad oskavad eesti keelt väga vähe. Keelekümblusklassi õpilastel on sama emakeel – vene keel. Kümblusõpetaja peab kasutama õpilastega suheldes teist keelt, aga ta oskab ka lapse emakeelt. See tähendab, et igas olukorras on õpetajatel üks keel – eesti keel. Kui laps kasutab eesti keelt igapäevases olukorras, ilmub julgus kasutada seda keelt, kaob keelebarjäär. Pähklimäe Gümnaasiumis kasutavad õpetajad rohkem vene keelt, mis ei soodusta kümblusprogrammi edu, kuid sarnane olukord on ka Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis, kus ainult osaliselt kasutatakse hiliskeelekümblust. Soldino Gümnaasiumis kasutatakse eesti keeles õpetatavates tundides eesti keelt, kuid vene keelt kasutatakse ka, sõltuvalt klassist ja õpetajast on seda rohkem või vähem.

Siit järgneb, et keelekümbluse põhimõtte ei järgitakse täiel määral, sest õpetajad kasutavad õpetamises kaks keelt. Niisugune olukord võib tekkida mõnedel põhjustel, näiteks õpilaste arusaamatus, halb käitumine või õpetaja asjatundmatus: nõrk keeleoskus, oskamatus informatsiooni edasi anda.

Hiliskeelekümblusklassis kasutatakse õppematerjalidena ainete õpetamisel enamasti samu õpikuid, mille järgi õpivad eesti emakeelega lapsed. Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis, Pae Gümnaasiumis ja Soldino Gümnaasiumis koostavad õpetajad keelekümblusklassis ise erinevaid materjale ning kasutavad juba ettevalmistatud keelekümbluskeskuse materjale. Pähklimäe Gümnaasiumis võetakse õpikud ja õppematerjalid Narva Eesti Gümnaasiumist. Keelekümbluse õpetajate sõnul

aineõpikuid, mis oleksid suunatud põhikooli keelekümbelklassidele ei ole olemas. Eesti kooli jaoks õpikud on hilise keelekümbeluse jaoks liiga rasked. Siin on võimalik näha probleemi, mis tekkis õppematerjalide ebapiisavusest. Õpetajad peavad ette valmistama, koostama uued materjalid, mis soodustaks oskuste ja teadmiste arenemisele. Samuti keelekasutus materjalide koostamisel peab vastama õpilaste teadmistele. See on väga raske ja pikaajaline töö, mis on lisakoormus nendele, õpetajate sõnul.

Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis ja Soldino Gümnaasiumis seletatakse materjali lihtsustatud sõnadega, seda tehakse, et laps omandaks paremini informatsiooni. Tihti tõlgitakse tundides osaliselt õppematerjale või seletatakse uusi või raskeid sõnu vene keeles või lihtsustatud eesti keeles. Keegi õpetajatest ei paranda keelevigu, kuid kasutavad parafraseerimist, siis ei kao õpilaste motivatsioon ning edasipüüdlikkus. Narva näitel ei oska kahjuks lapsevanemad kodus toetada lapsi eesti keele omandamises, sest mitte keegi neist ei valda sihtkeelt. Kuid Tallinnas on teistsugune olukord, paljud lapsevanemad oskavad riigikeelt ja võivad võimalusel aidata. Tallinna Lasnamäe linnaosa keelekeskkond soodustab kahtlemata samuti eesti keele õppimist, sest seal elab palju rohkem eestlasi võrreldes Narvaga, kus on eestlasi ainult 4%. Rääkides keelekeskkonnast, Lasnamäe elanikud käivad ja sõidavad kõikjal Tallinnas ning puutuvad iga päev kokku eesti keelega – õues, kaupluses, bussis või kinos, kuid Narvas on kahjuks vastupidine olukord.

Kõik koolide õpetajad on läbinud keelekümbeluse koolitused ning teatakse, et õpetamises on ühed meetodid paremad kui teised. Kasutades erinevaid meetodeid, proovitakse leida kõige sobivamaid variante, et õpilastel oleks lihtsam keelekümbelusprogrammi järgi õppida. Töös kasutatakse õppevorme, kus õpilased osalevad tunnis aktiivselt. Kahjuks, mitte kõikides koolides on piisavalt õpetajaid, kes hästi suhtuvad oma töösse, loovaid inimesi. Keegi neist töötab nii kui vanasti, esialgu annab materjal ja pärast juba harjutused. Paljud aga kasutavad uued õppemeetodid oma töös, kus õpilane on aktiivne osavõtja, mis on kõige parem õppimiseks. Narva Soldino Gümnaasiumi koordinatori sõnul keelekümbelusmeetodi edu sõltub professionaalse ettevalmistusega õpetajast ja sellest kuidas keelekümbelus on korraldatud koolis. Mõned noored õpetajad, kes on kogemusetu, nad ei oska erinevaid õppemeetodeid efektiivselt kasutada, siin aga abiks õpetajate koolitused, mis on korraldatud neile, kes töötab keelekümbelusklassides.

Veel tuleb rõhutada, et keelekümblusprogrammis osalemine on vabatahtlik ning iga laps ja lapsevanem võivad ise otsustada, kas nad tahavad osa võtta sellest programmist või mitte. Mõned lapsevanemad ei taha, et nende laps oleks keelekümblusklassis, sest nad ei usalda keelekümblusprogrammi ja arvavad, et lapse teadmised keelekümblusklassis muutuvad halvemaks kui tavalises klassis. Niisugune probleem tekkis Narva Keeltelütseumis, kus paar aastat tagasi lapsevanemad palusid lõpetada keelekümblusprogramm. Õpetajate sõnul mõned lapsevanemad saadavad oma lapsi eesti keele kursustele, peredele või pöörduvad repetiitorite poole. See toimub sellest, et lapsevanemad ei ole kindlad oma lapse keele teadmistes võilihtsalt tahavad kiirendada õppimisprotsessi.

Nagu oli mainitud peatükki alguses, et kõike põhimõtete järgimine ja kõike tingimuste loomine on väga tähtsad tegurid töös keelekümblusprogrammi järgi. Nendest teguritest sõltub programmi edukus.

Vaadeldes seda, kuidas keelekümbluse põhimõtteid koolides rakendatakse, on võimalik järeldada, et üldiselt Narva vene õppekeele koolid proovivad võimete kohaselt keelekümbluse põhimõtteid järgida, aga peamised takistused selles on professionaalse ettevalmistusega keelekümblusõpetajate vähesus, keelekeskkonna puudumine ja mõnikord lapsevanemate usaldamatus programmi vastu. Sarnane olukord on ka Tallinna Lasnamäe linnaosas, kus koolides on ka professionaalse ettevalmistusega keelekümblusõpetajaid vähe, lapsevanemate usaldamatus programmi vastu on ka olemas, kuid keelekeskkond ikkagi soodustab sihtkeele õppimist.

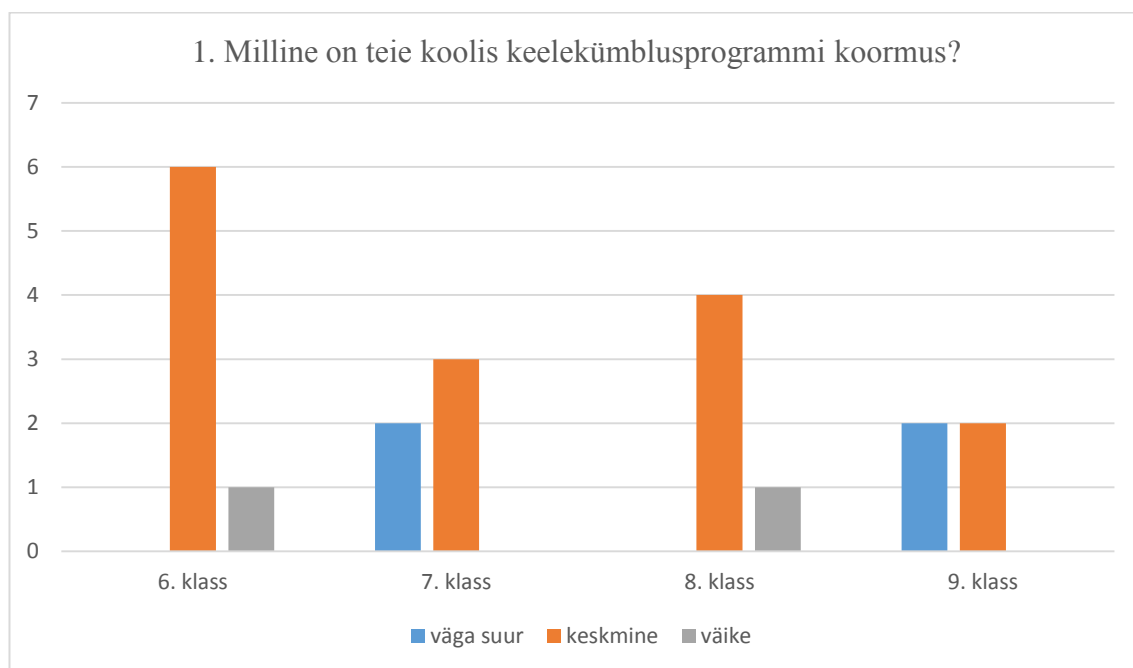
Vaatamata sellele, et igas regioonis on erinevad tingimused programmi edukaks rakendamiseks, peavad koolid looma kõik vajalikud tingimused programmi edukaks edenemiseks.

Hiliskeelekümblusprogrammi edasiseks arendamiseks tuleb suurendada koostööd erinevate eestikeelsete organisatsioonidega, mis soodustaksid keelekeskkonna laienemist koolis ja väljaspool kooli. Samuti tuleb suurendada koolituste mahtu õpetajatele, et nad vastaksid programmi standartidele ning samuti oleks kasulik õpetajate vahetus koolide vahel. Tuleb korraldada erinevaid üritusi, nii koolis kui ka väljaspool, motiveerida õpilasi õppima keelt nii instrumentaalselt kui ka integratiivselt.

Oluline on ka kaasata lapsevanemaid keelekümblusprotsessi, tutvustada neid programmiga, arutada üheskoos keelekümblusklasside tulemusi ning rõhutada programmi edukust nii Eestis kui ka teistes riikides.

3.2 Õpilaste küsitluse tulemused

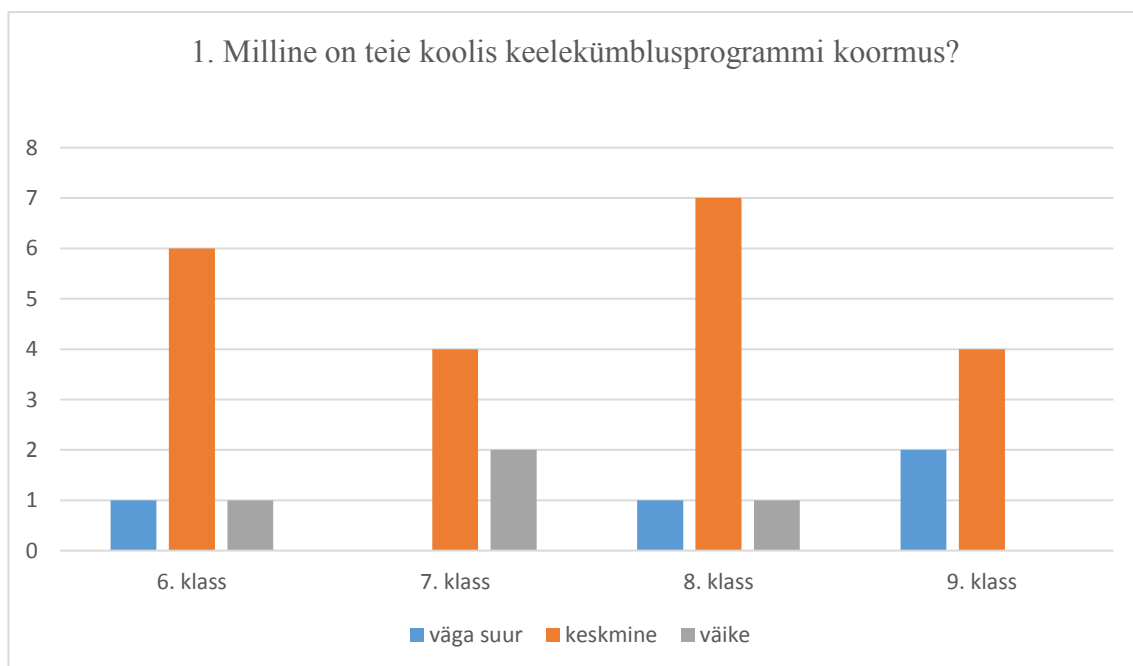
Selleks, et selgitada, kuidas ja kas õpilased tulevad toime keelekümblusprogrammi koormusega ning millised probleemid tekkivad nendel protsessi käigus, oli tehtud küsitlus. Õpilaste küsimustik koosnes seitsmest küsimusest, millest kuus oli valikvastustega ja üks vabavastusega. Küsitluses osales 80 õpilast: Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis 6. klassist (7 õpilast), 7. klassist (5 õpilast), 8. klassist (5 õpilast), 9. klassist (4 õpilast), Tallinna Pae Gümnaasiumist 6. klassist (8 õpilast), 7. klassist (6 õpilast), 8. klassist (9 õpilast), 9. klassist (6 õpilast), ja Soldino Gümnaasiumist 6. klass (8 õpilast), 7. klassist (6 õpilast), 8. klassist (9 õpilast), 9. klassist (7 õpilast). Pähklimäe Gümnaasiumis küsitlust ei toimunud, sest praegu seal ei ole hiliskeelekümblusprogrammi järgi õpetatavaid klasse.

Joonis 2. Tallinna Lasnamäe Gümnaasium.

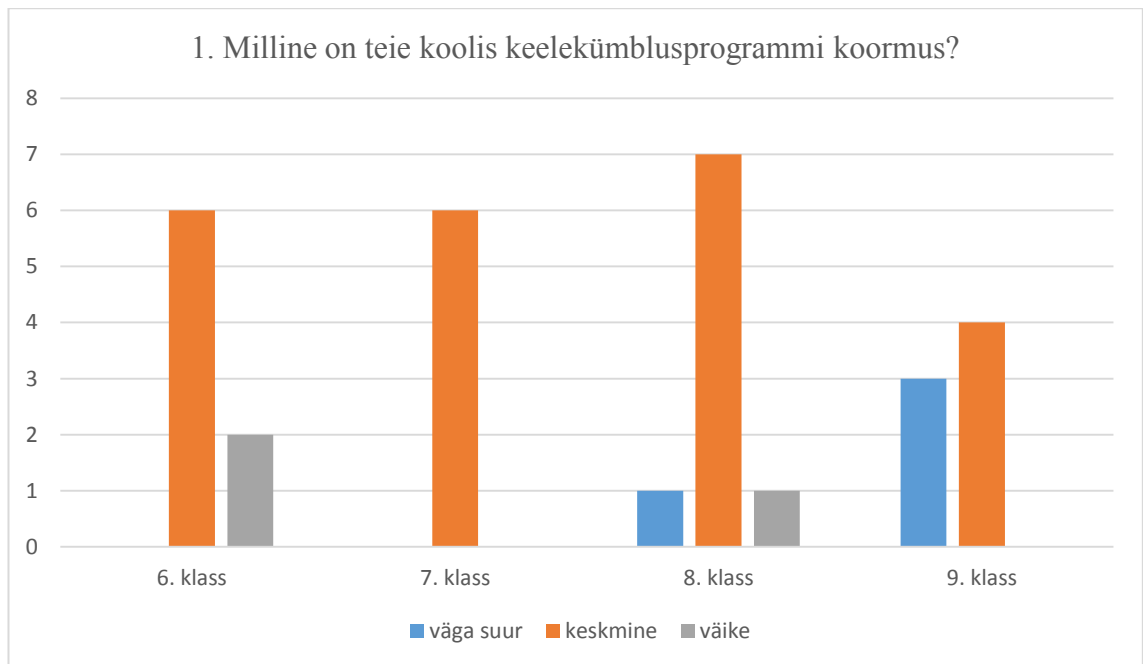
Kui vaadata küsitluse tulemusi Tallinna Lasnamäe koolis, siis on võimalik ütelda, et üldiselt kõikides klassides õpilased hinnavad keelekümblusprogrammi koormust kui keskmine. Näiteks kuuendas klassis keegi ei märks, et koormus on väga suur, üks õpilane vastas, et koormus on väike. Sarnane olukord ka kaheksandas klassis, kus õpilane arvab, et koormus on väike. Seitsmendas ja üheksandas klassis koormust

hinnatakse kui keskmine ja väga suur. Muidugi seitsmendas klassis koormus võib olla rohkem, kui kuuendas ning üheksandas klassis suur koormus seotud sellega, et see on lõpuklass.

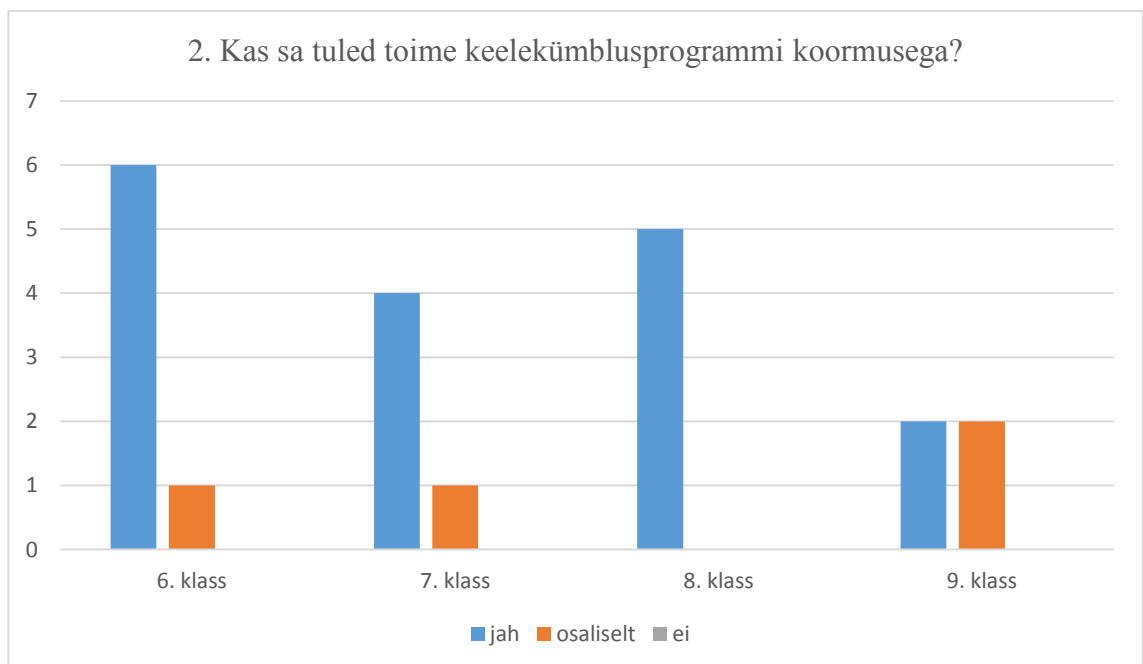
Joonis 3. Tallinna Pae Gümnaasium.

Tallinna Pae Gümnaasiumi õpilased hinnavad koormust ka kui keskmine. Kuuendast kuni kaheksanda klassini õpilased, hinnavad koormust kui väike. Üksikud õpilased kuuendast ja kaheksandast klassist arvavad, et koormus on väga suur, seega võime oletada, et see võib sõltuda õpilaste võimekust või panusest. Üheksanda klassi näitel võime näha, et neli õpilast hinnavad koormust kui keskmine ja kaks õpilast arvavad, et koormus on suur.

Joonis 4. Narva Soldino Gümnaasium.

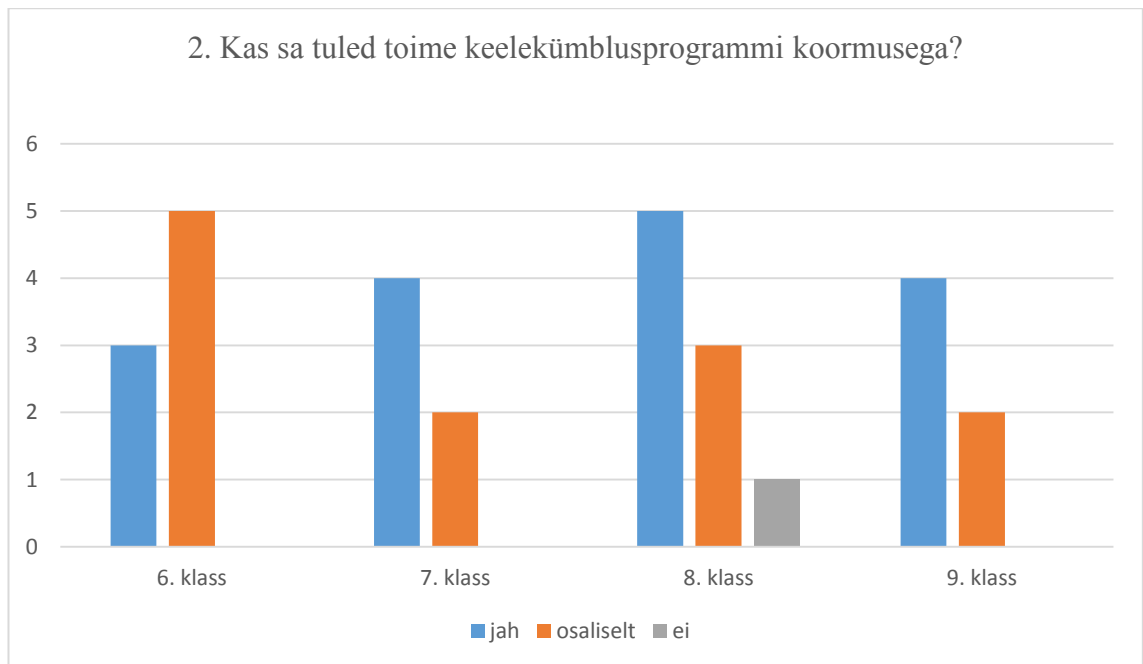
Kui vaadata küsitluse tulemusi Narva Soldino Gümnaasiumis, siis on võimalik näha, et suur osa õpilasi kõikidest klassidest arvab, et koormus on keskmine. Kaheksanda klassi õpilane arvab, et koormus on väga suur, üheksanda klassis nii arvavad kolm õpilast.

Joonis 5. Tallinna Lasnamäe Gümnaasium.

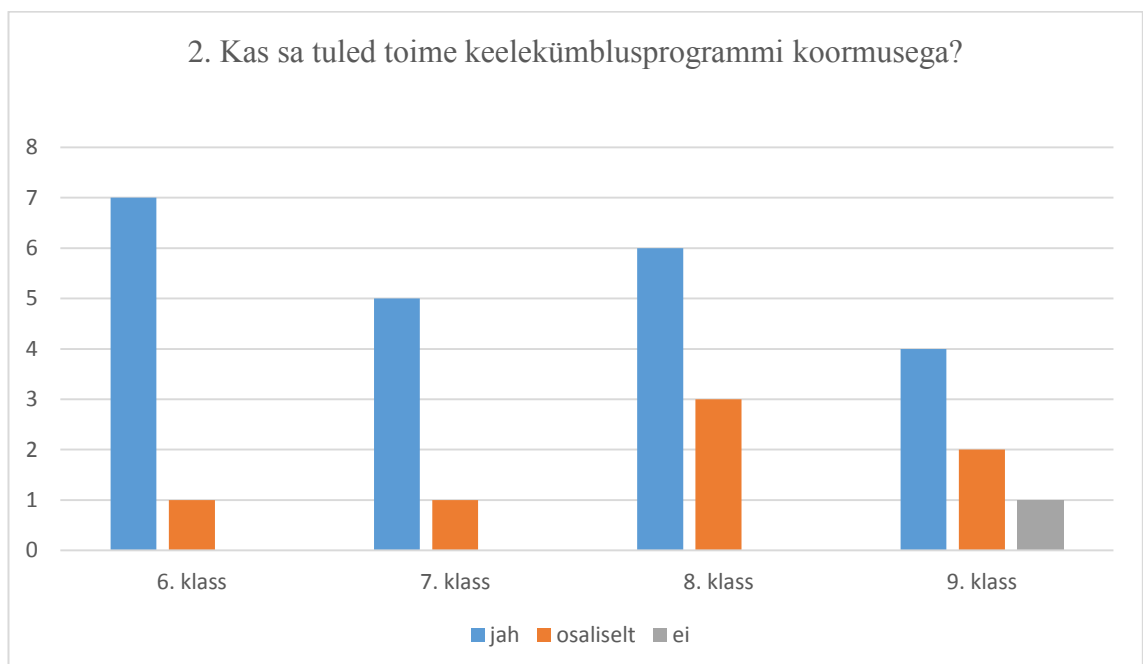
Diagrammi andmetest selgub, et Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumi õpilased üldiselt hästi tulevad toime keelekümblusprogrammi koormusega. Üksikuid neist tulevad toime osaliselt. Keegi ei vasta, et ei tule toime koormusega.

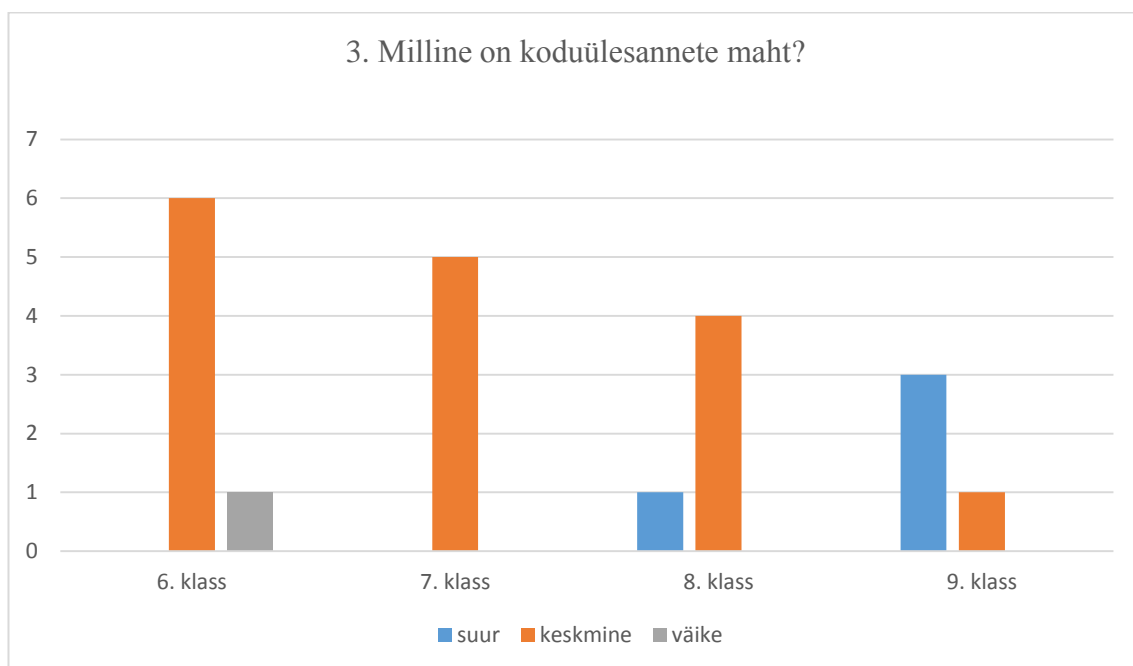
Joonis 6. Tallinna Pae Gümnaasium.

Tallinna Pae Gümnaasiumi õpilased üldiselt hästi tulevad koormusega toime. Kuuendas klassis on rohkem neid, kes ainult osaliselt tuleb toime, kuid seitsmendast kuni üheksanda klassini õpilased tulevad toime täiel määral.

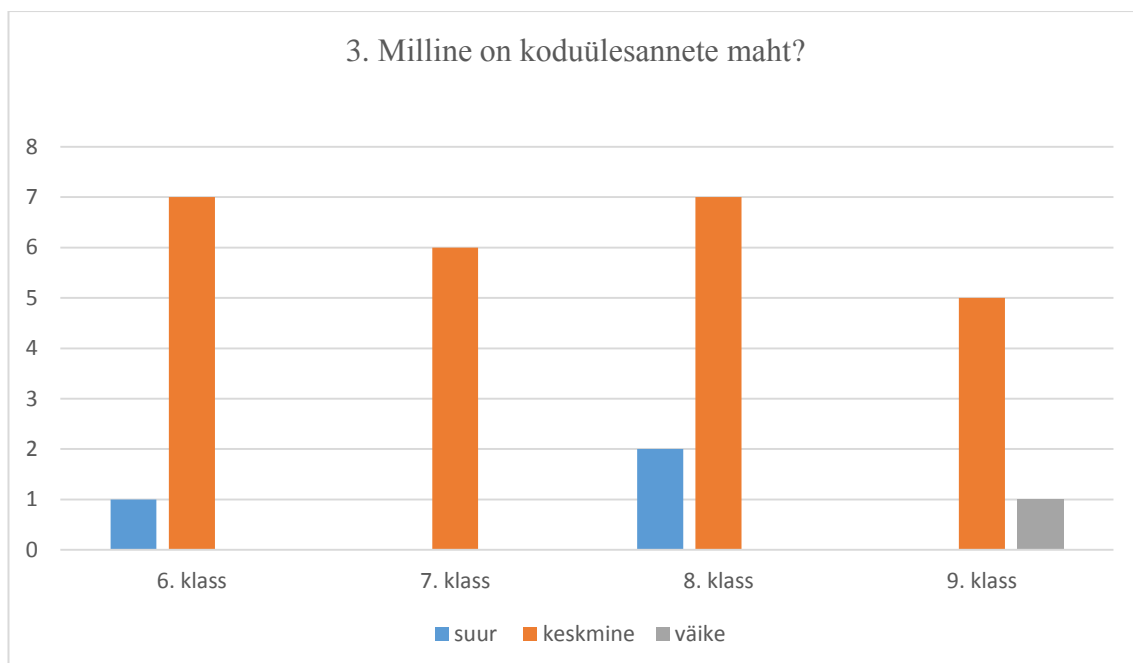
Joonis 7. Narva Soldino Gümnaasium.

Narva Soldino Gümnaasiumi õpilased näitasid head tulemusi, suur osa neist tuleb koormusega toime täiel määral. Mõned ainult osaliselt täidavad nõudmised. Üks aga õpilane üheksandast klassist kahjuks ei tule üldse toime programmi koormusega. Niisugune olukord võib tekkida sellepärast, et klassi sattuvad õpilased erineva sihtkeele tasemega, palju sõltub ka õpilaste hoolsusest.

Joonis 8. Tallinna Lasnamäe Gümnaasium.

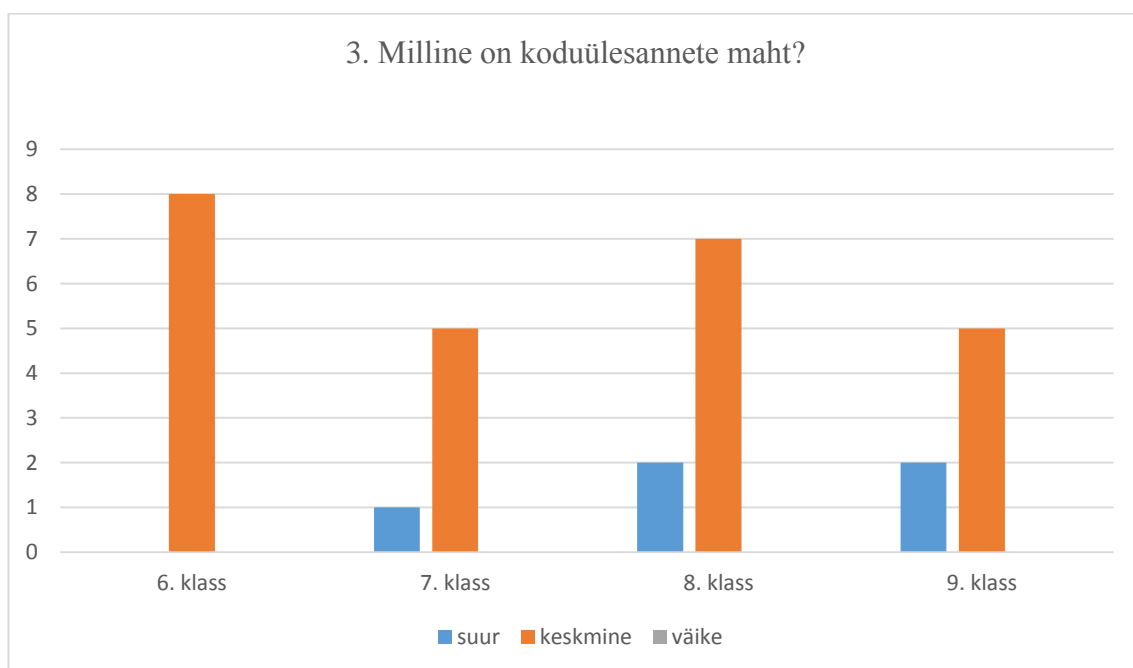
Siit on võimalik näha, et Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis koduülesannete maht on keskmine kuuendas ja seitsmendas klassis. Saadud andmete lähtuvalt kaheksandas ja üheksandas klassis koduülesannete maht suureneb, see võib olla seotud lõpuklassiga.

Joonis 9. Tallinna Pae Gümnaasium.

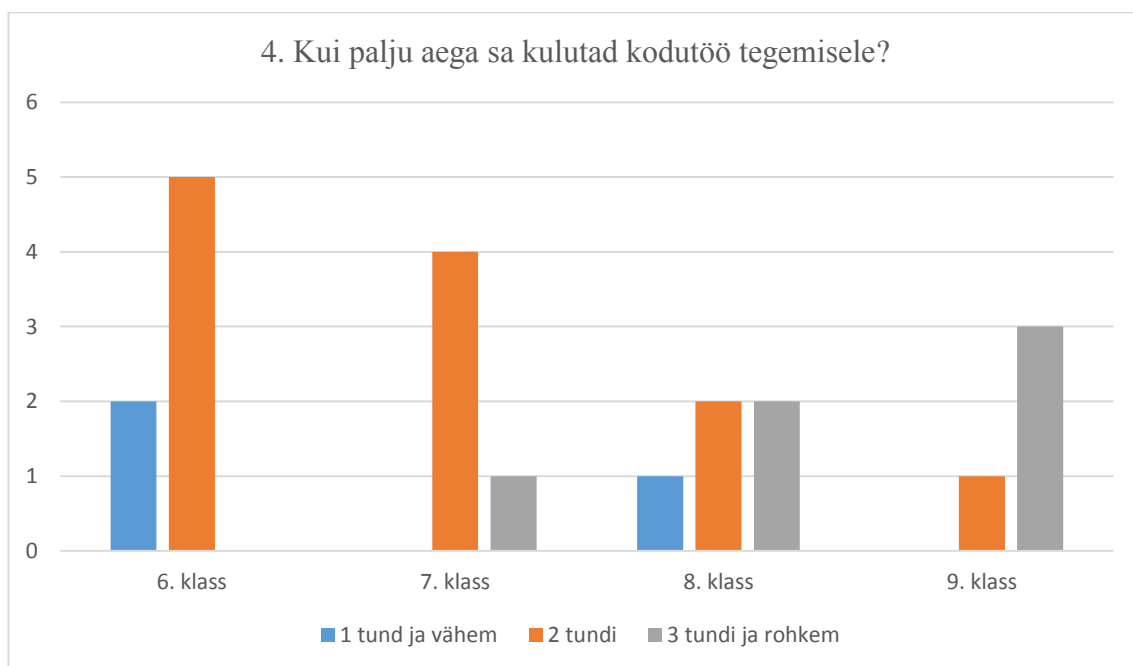
Tallinna Pae Gümnaasiumis suur osa õpilasi kõikidest klassidest hinnavad koduülesannete maht kui keskmine. Üksikud õpilased arvavad, et koduülesannete maht on suur ja väike. Sellise divergentsi on võimalik seletada sellega, et erinevatel õpilastel

on erinevad võimed.

Joonis 10. Narva Soldino Gümnaasium.

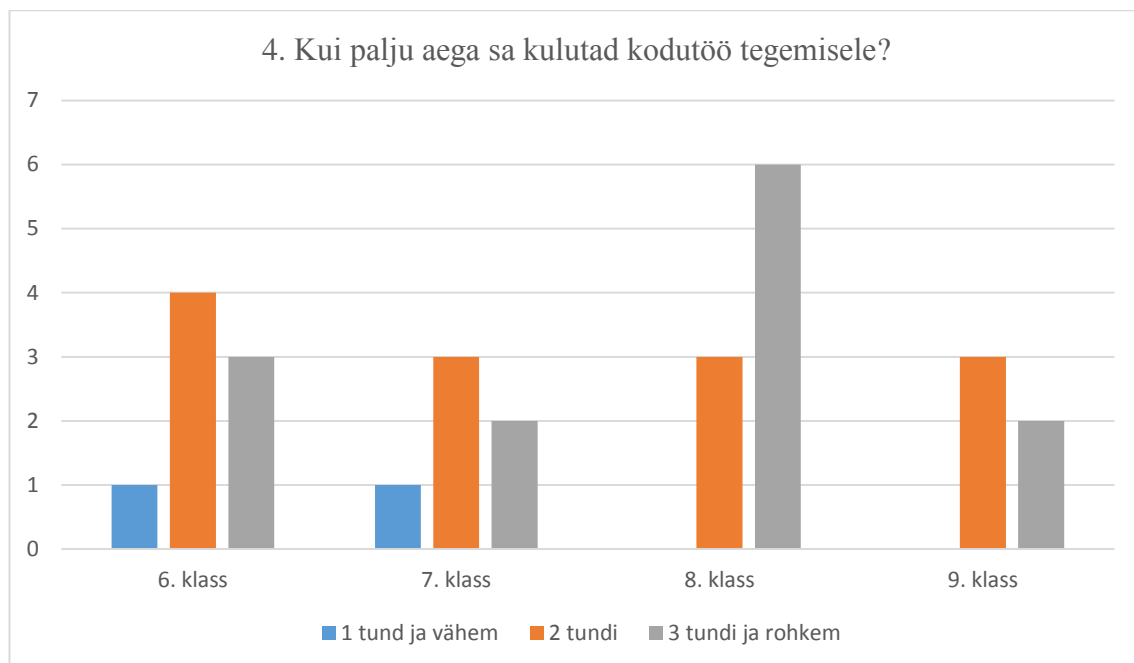
Samasugune olukord on võimalik näha ka Narva Soldino Gümnaasiumis, kus suur osakaal õpilasi kõikidest klassidest arvavad, et koduülesannete maht on keskmine. Paar inimest seitsmenda kuni üheksanda klassini hinnavad koduülesannete maht suurena.

Joonis 11. Tallinna Lasnamäe Gümnaasium.

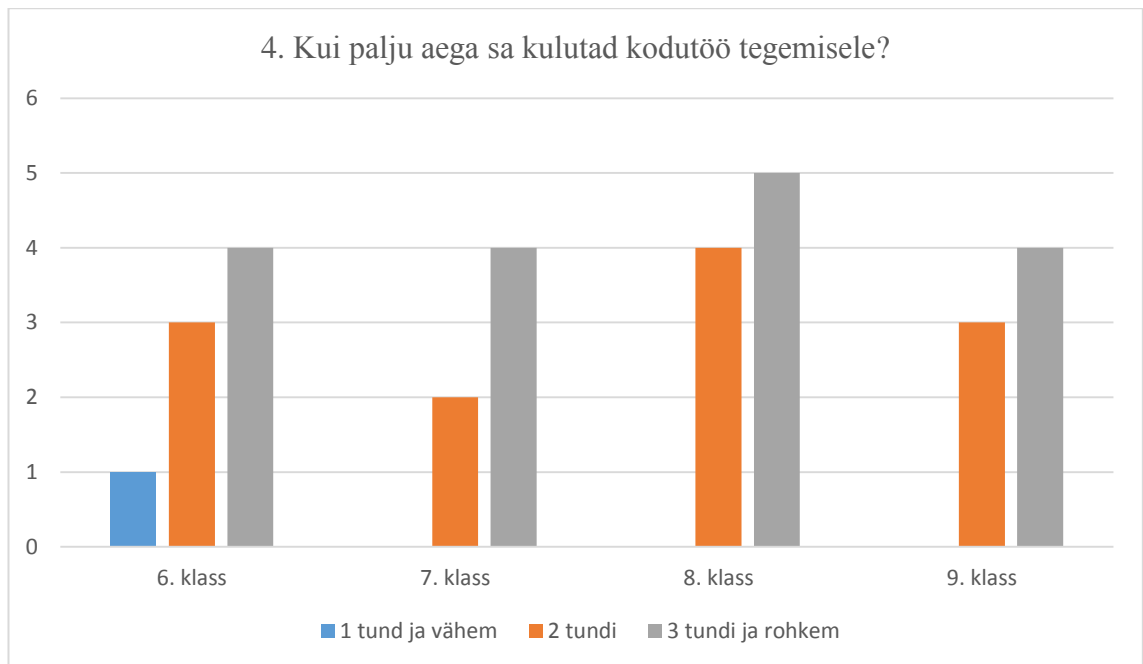
Kui selgub diagrammist, Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumi õpilased kulutavad kodutöö tegemisele vähe aega. Kuuendas klassis kaks õpilast kulutavad ainult üks tund või

vähem, viis õpilast aga kulutavad kaks tundi. Juba seitsmendas klassis üks õpilane kulutab kolm tundi või rohkem, mis vastab antud andmetele, et kodutöö maht on keskmine või suur. Kaheksanda ja üheksanda klassi õpilased kulutavad juba rohkem aega kodutöö tegemisele, see aga seotud koormuse suurenemisega.

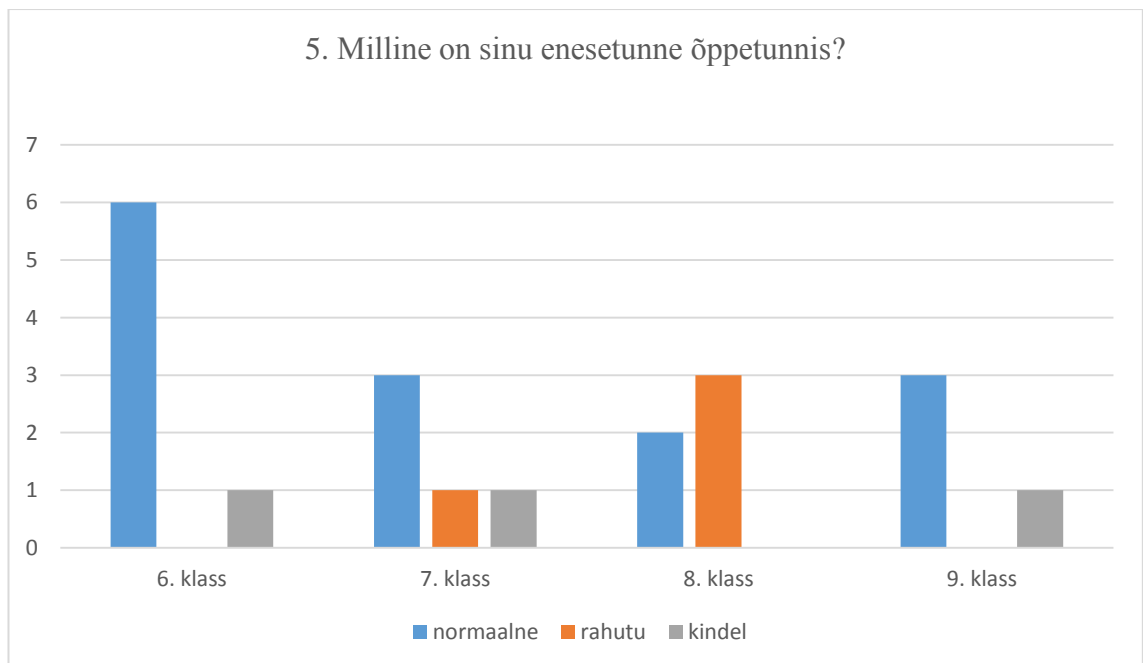
Joonis 12. Tallinna Pae Gümnaasium.

Vastused küsimusele kodutöö ajast, mida õpilased kulutavad koduülesannete tegemisele näitavad, et Tallinna Pae Gümnaasiumis kõikides klassides üks osa õpilasi kulutavad kaks tundi ning teine osa õpilasi kolm tundi või rohkem. Ainult üks õpilane kuuendast ja seitsmendast klassist kulutab vähe aega – üks tund või vähem.

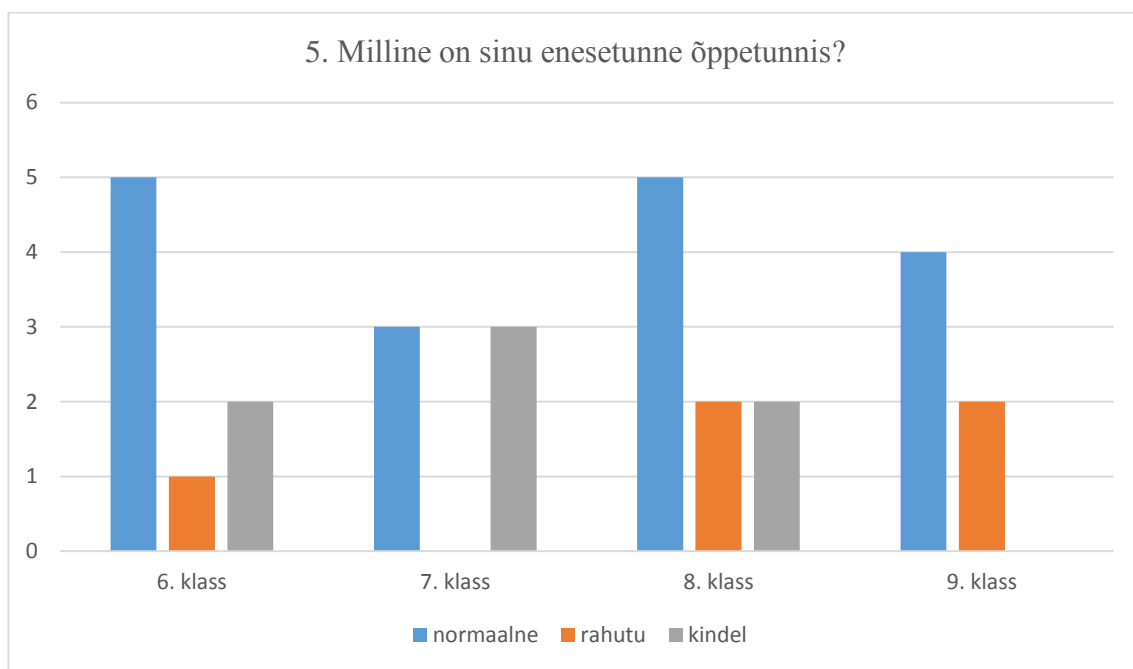
Joonis 13. Narva Soldino Gümnaasium.

Diagrammi andmetest selgub, et Narva Soldino Gümnaasiumi õpilased kulutavad palju aega kodutöö tegemisele. See aga tähendab, et nad suhtuvad oma õppimisesse põhjalikult, sest õppimine sihtkeeles võtab rohkem aega võrreldes õppimisega emakeeles. Üks õpilane kuuendast klassist kulutab vähe aega – üks tund või vähem.

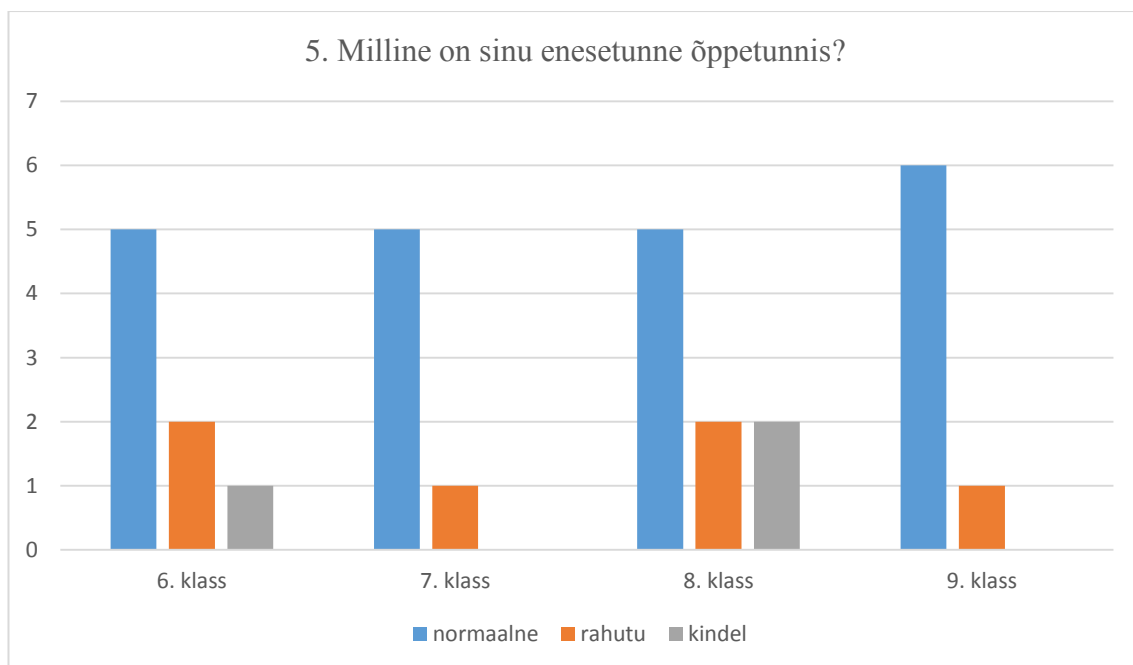
Joonis 14. Tallinna Lasnamäe Gümnaasium.

Kõikides klassides õpilased tunnevad end õppetunnis normaalselt. Seitsmendas ja kaheksandas klassis on mõned, kes tunnevad end rahutu. Kõikides klassides on kindlad õpilased ning kaheksandas klassis ei ole ühtegi õpilast, kes tunneb end kindlana.

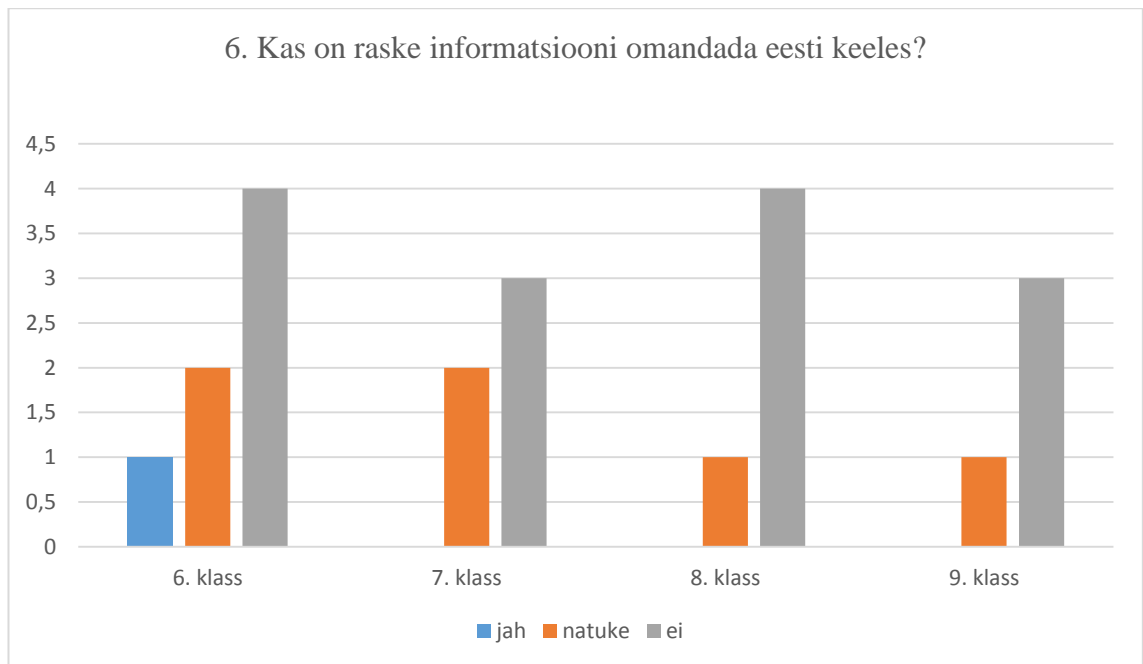
Joonis 15. Tallinna Pae Gümnaasium.

Tallinna Pae Gümnaasiumis suurem osakaal õpilasi tunneb end normaalselt. Paljud ka kindlad ning kuuendas klassis on üks õpilane tunneb end rahutu, kaheksandas on kaks õpilast ja üheksandas klassis ka kaks.

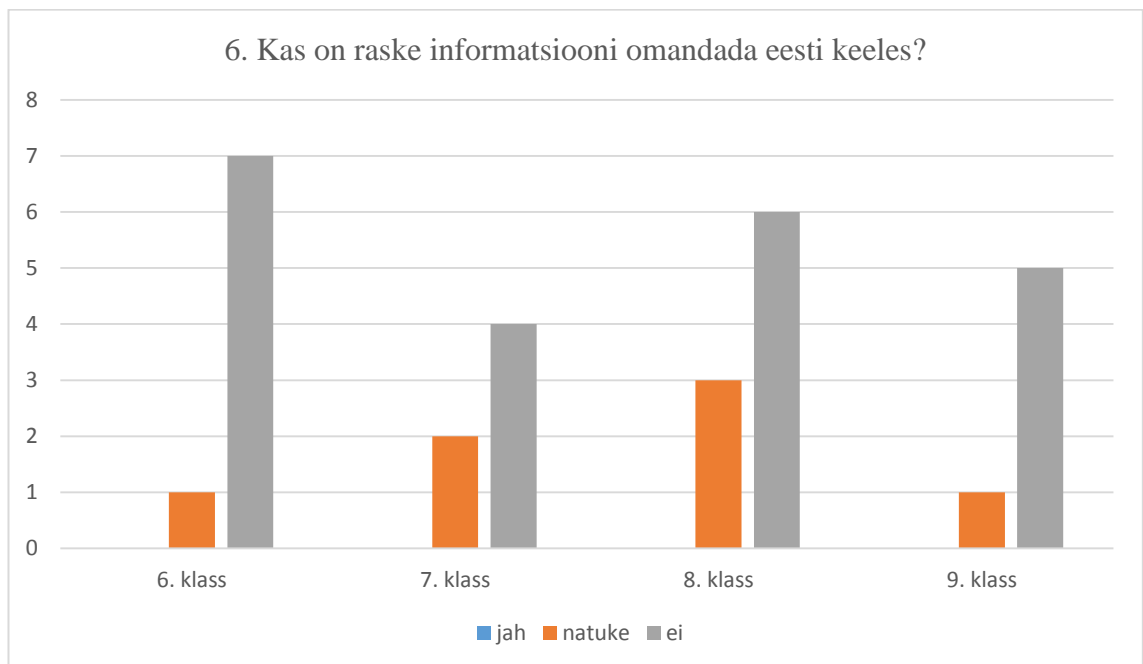
Joonis 16. Narva Soldino Gümnaasium.

Olukord Narva Soldino Gümnaasiumis näitab, et suur osa õpilasi tunneb end normaalselt õppetunnis. Kõikides klassides on paar inimesi kes tunneb end rahutuna.

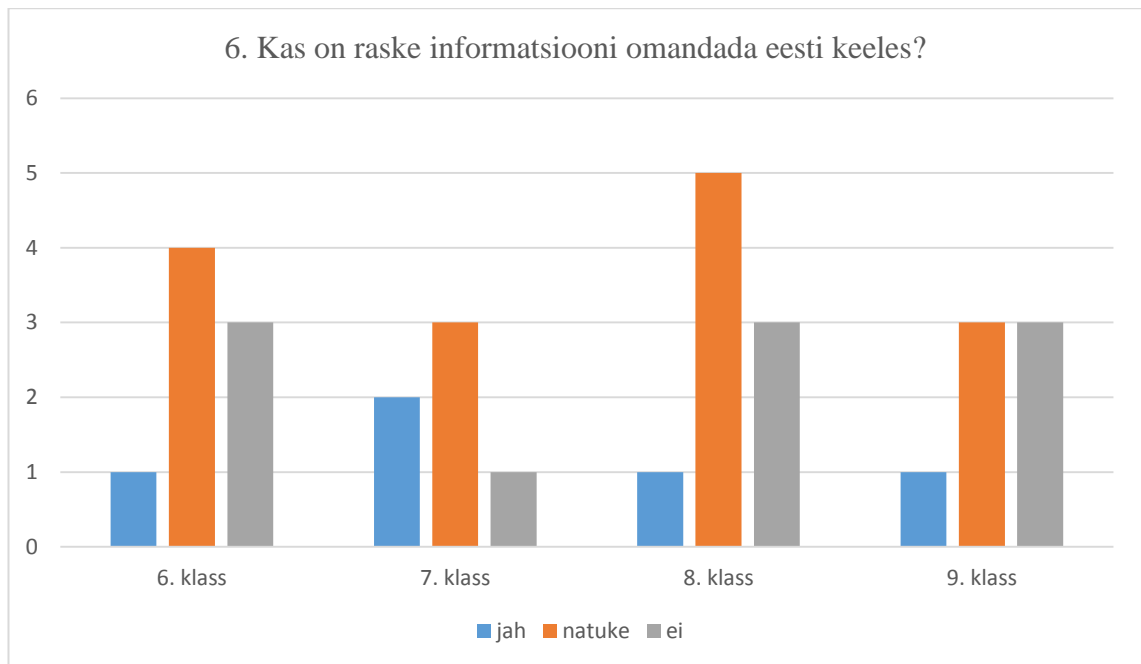
Joonis 17. Tallinna Lasnamäe Gümnaasium.

Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis on palju õpilasi kõikides klassides, kes omandab informatsiooni ilma raskusteta. Mõnedel on natuke raskusi. Kuuenda klassi õpilane vastas, et temale on raske infot omandada eesti keeles.

Joonis 18. Tallinna Pae Gümnaasium.

Tallinna Pae Gümnaasiumi andmed näitavad, et õpilased hästi omandavad informatsiooni eesti keeles. Vähem neid kellel on natuke raskem omandada informatsiooni eesti keeles.

Joonis 19. Narva Soldino Gümnaasium.

Narva Soldino Gümnaasiumi õpilastel on raskused informatsiooni omandamisega eesti keeles. Terve õppeastmes on üks või kaks õpilast, kellel on raskused. Kuuendas, kaheksandas ja üheksandas klassis on kolm õpilast, kellel info omandamisega raskusi ei ole, seitsmendas aga klassis on ainult üks õpilane kellel raskusi ei ole. Mõnedel on natuke raskusi info omandamisega.

Küsimusele, millised raskused ja paremused tekkivad õppimisega keelekümbelusklassis, mitu õpilast Tallinna Lasnam Gümnaasiumist vastas, et nendel ei ole mingeid probleeme, aga paremustest on arusaamise – ja lugemisoskuse paranemine. Mõned kirjutasid, et nad ei saa materjalist aru või ei omanda materjali nii, kuidas seda nõutakse, kui õpilane ei tule toime koormusega, siis tema õppeedukus langeb. Probleemid rääkimisega tundides ja kirjutamisega sihtkeeles on olemas ka Lasnamäe Gümnaasiumis ja Soldino Gümnaasiumis, sest õpilastel on väike sõnavara. Pae Gümnaasiumist vastas enamik õpilasi, et nendel ei ole keelebarjääri, aga on probleemid grammatikaga.

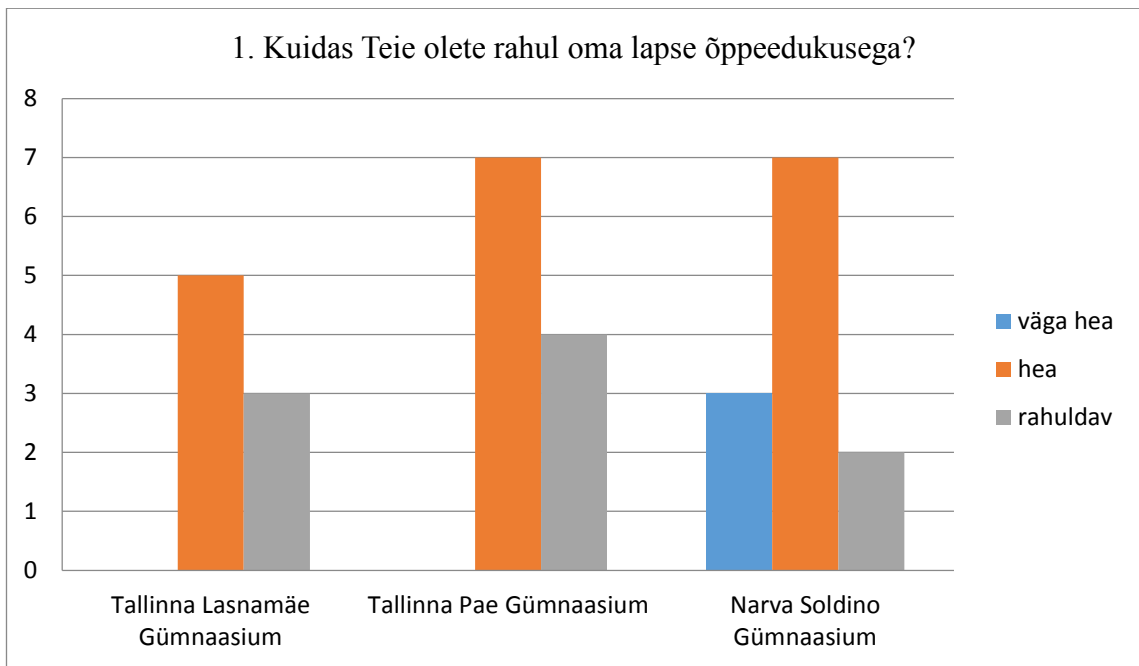
Küsitlusest järeldus, et igas koolis on oma keelekümbelusprogrammi koormus ning omad nõuded õpilastele. Teiselt poolt on näha, et olukord koolides on üsna sarnane. Küsitluse tulemused näitasid, et kolme kooli suur osa õpilasi arvavad, et koormus on keskmine. Kuid üheksandas klassis koormus on juba suurem ja seda märkavad õpilased kolmest koolist. Kõikides koolides on rohkem õpilasi, kes tulevad toime keelekümbelusprogrammi koormusega ning kellel ei ole raskusi õppimisega. Rääkides

koduülesannete mahust, Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumist ja Narva Soldino Gümnaasiumist üheksandast klassist õpilased hindasid koduülesannete maht kui keskmine ja suur, kuid tulemused Tallinna Pae Gümnaasiumist näitasid, et lõpuklassi koduülesannete maht ei ole suur, aga keskmine. Kodutöö tegemisele kulutavad Narva Soldino Gümnaasiumi õpilased vähe aega. Tallinna Lasnamäe linnaosa koolide õpilased kulutavad rohkem aega, mis tähendab, et nad suhtuvad oma õppimisesse põhjalikult, sest õppimine sihtkeeles võtab rohkem aega võrreldes õppimisega emakeeles. Kõike koolide õpilased juba lõpuklassides kulutavad piisavalt aega kodutöö tegemisele. Väike osa õpilastest tunneb end õppetunnis kindlalt. Suur osa tunneb end normaalselt või rahutult, mis on seotud hirmuga, et midagi õppematerjalist võib jääda arusaamatuks. Eesti keeles materjali omandamisega Tallinna Lasnamäe linnaosa koolides suuri raskusi ei täheldata, mis tähendab, et selles õppeastmes on õpilastel juba piisavad teadmised ja oskused, et sihtkeeles õppida. Kuid natuke teissugune olukord Narva Soldino Gümnaasiumis, kus on rohkem õpilasi kellel on raskused materjali omandamisega eesti keeles. See võib seletada sellega, et keelekeskond Narvas ei soodusta sihtkeele õppimist, et õpilastel ei ole piisavalt kogemust suhtlemises eesti keeles.

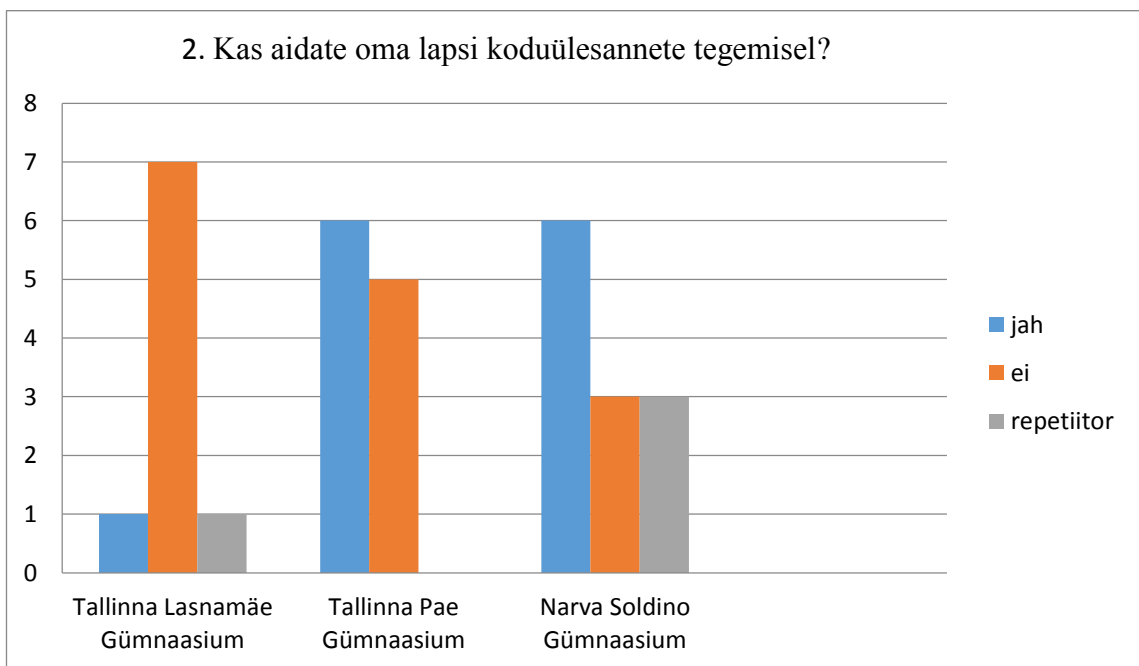
3.3 Lastevanemate küsitluse tulemused

Selleks, et välja selgitada, kuidas lapsevanemad suhtuvad keelekümblusprogrammi, mida nad teavad programmist ja mida teevad, et toetada oma last keelekümblusklassis, viisin läbi küsitluse lastevanemate seas. Küsitluses osales kokku 31 lapsevanemat – Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumist (8), Tallinna Pae Gümnaasiumist (11) ning Soldino Gümnaasiumist (12).

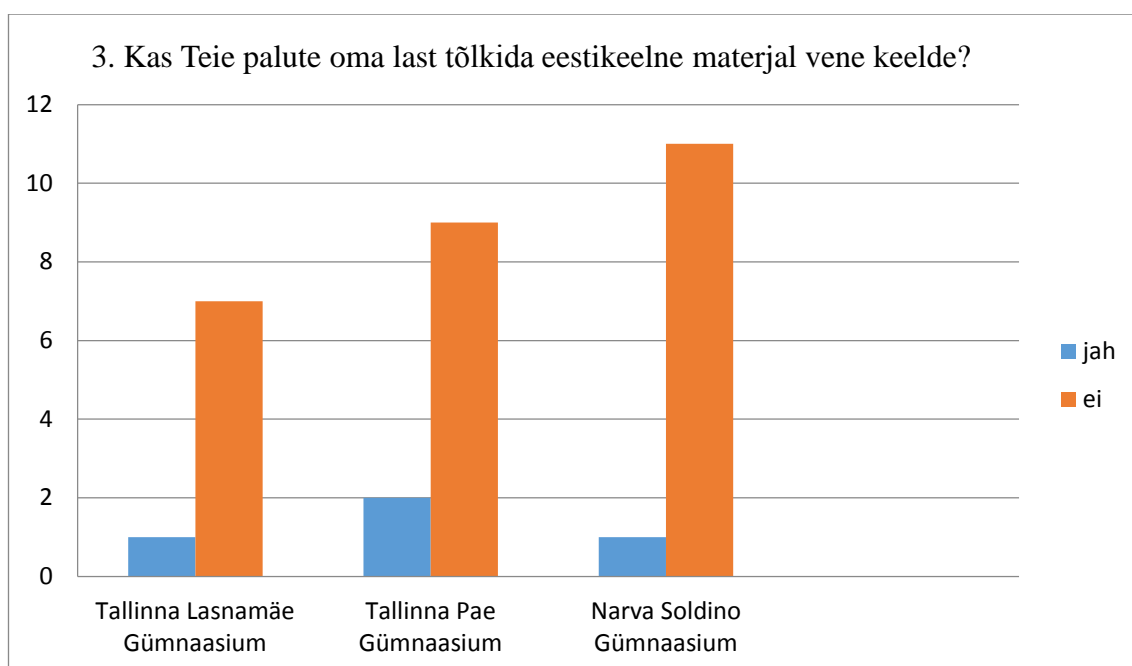
Joonis 20. Lapsevanemate vastused esimesele küsimusele.

Vastuste töötlemisel selgus, et suur osa lapsevanematest on rahul oma lapse õppeedukusega. Viis vanemat Lasnamäe Gümnaasiumi hindavad oma lapse õppeedukust heaks ning kolm andsid vastuseks rahuldav. Seitse vanemat Tallinna Pae Gümnaasiumist märkisid ära, et nende laste õppeedukus on hea ning neli lapsevanemat vastasid, et õppeedukus on rahuldav. Kolm vanemat Soldino Gümnaasiumist vastasid, et nende lapse õppeedukus on väga hea, seitse vastasid lihtsalt hea ning kaks ütlesid, et õppeedukus on rahuldav.

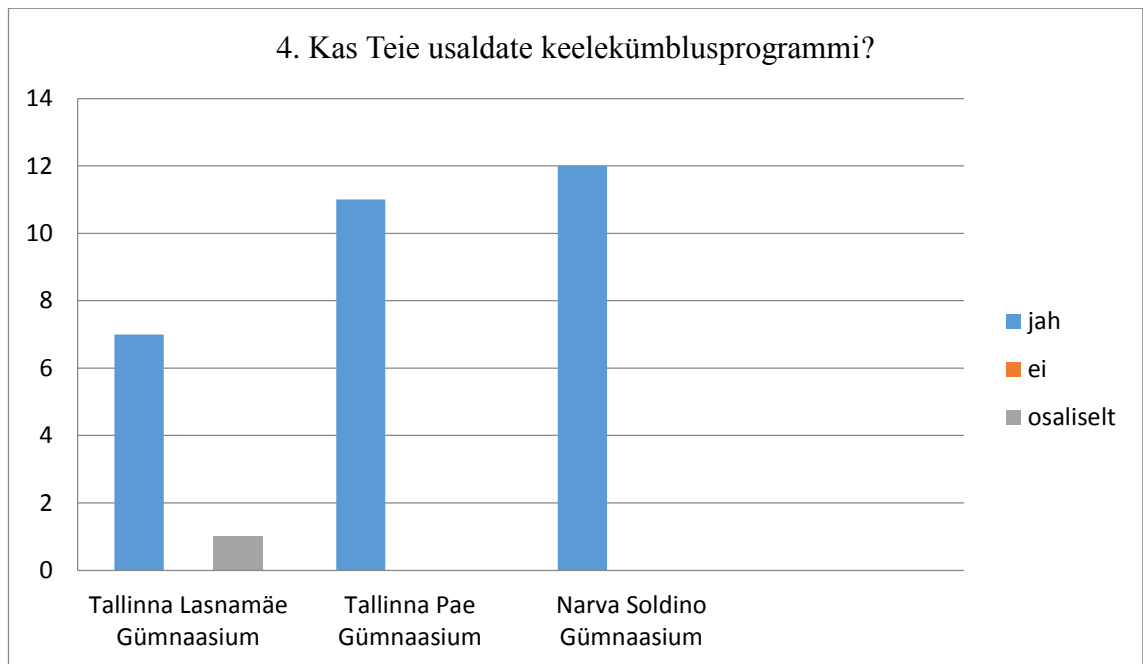
Joonis 21. Lastevanemate vastused teisele küsimusele.

Küsimustele kas aitavad lapsevanemad oma lapsele koduülesannete tegemisel, vastasid seitse lapsevanemat Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumist, et ei aita, üks aitab. Repetiitorite poole pöördus ka üks lapsevanem. Viis lapsevanemat Tallinna Pae Gümnaasiumist ei aita oma lapsi koduülesannete tegemisel, kuus lapsevanemat aitavad, keegi neist ei kasuta repetiitorit. Kolm vanemat Soldino Gümnaasiumist aitavad oma lapsi toime tulla õppimisprotsessiga, kasutavad nad abiks ka repetiitoreid. Kuus inimest aitavad lapsi kodutööd teha ilma repetiitoriteta. Ainult kolm inimest ei aita lapsel õppimisega toime tulla.

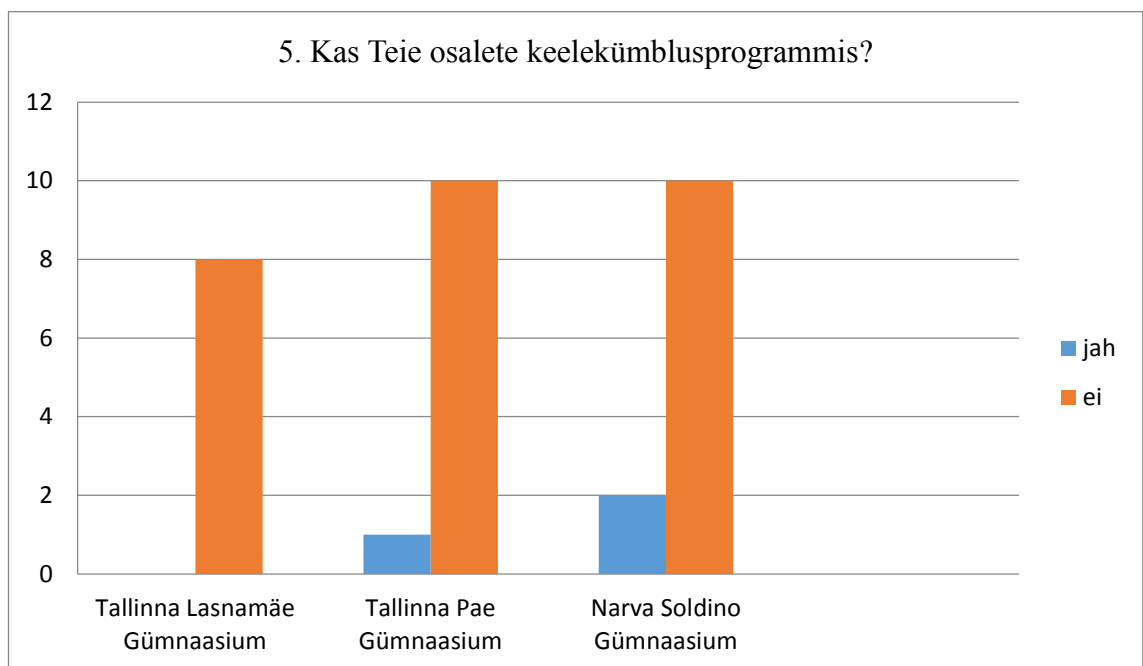
Joonis 22. Lastevanemate vastused kolmandale küsimusele.

Lähtudes küsitluse tulemustest saab selgemaks, et mõned lapsevanemad teevad suure vea, et paluvad oma lapsi tõlkida eestikeelne materjal vene keelde ning kõik jälle ümber õppida. Soldino Gümnaasiumis on üks lapsevanem, kes tõlgib oma lapsega eestikeelset õppematerjali. Lasnamäe ja Pae Gümnaasiumides on ka mõned lapsevanemad, kes tahavad veenduda, et laps omandab saadud teadmistega täiel määral. Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumis on üks inimene ja Pae Gümnaasiumis on kaks inimest, kes paluvad oma lapsi tõlkida eestikeelne materjal vene keelde. Paljud aga ei tee seda kunagi.

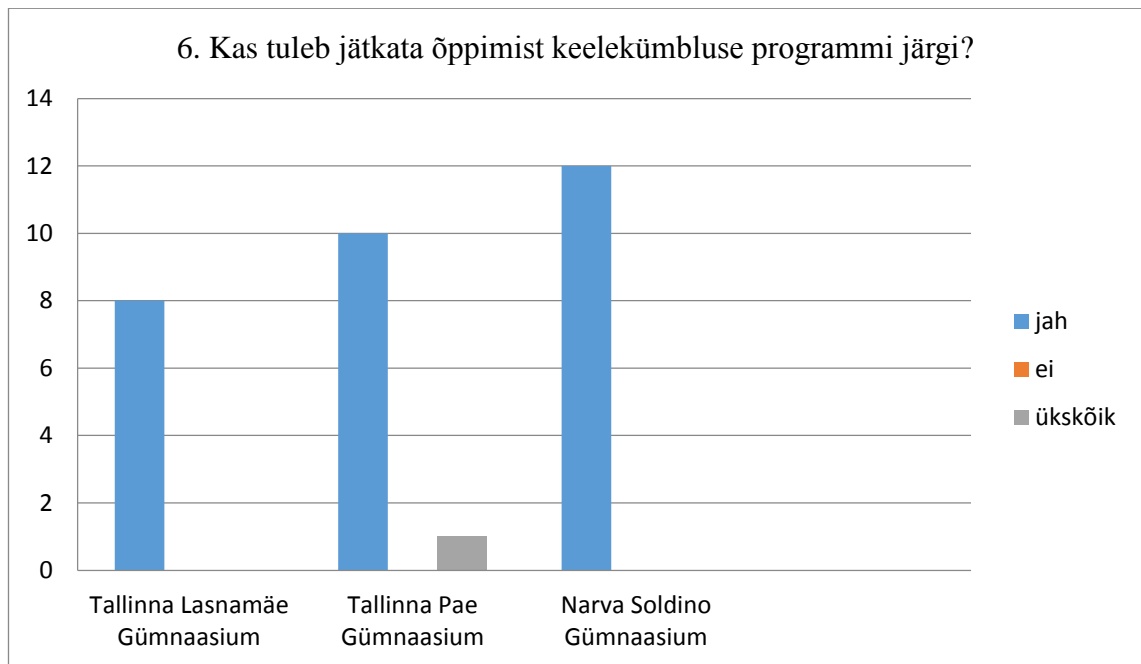
Joonis 23. Lastevanemate vastused neljandale küsimusele

Peaaegu kõik küsitletud lapsevanemad usaldavad keelekümblusprogrammi ja koole, ainult üks inimene Tallinna Lasnamäe Gümnaasiumist usaldab programmi osaliselt.

Joonis 24. Lastevanemate vastused viiendale küsimusele.

Väike osa küsitletud lapsevanematest on huvitatud programmi edenemisega. Kolm neist osalevad kooli keelekümblusprogrammi edenemises.

Joonis 25. Lastevanemate vastused kuuendale küsimusele.

Kõik 30 lapsevanemat soovivad jätkata seda programmi koolides, üks ainult vastas, et tal on ükskõik, sest tema laps valdab sihtkeelt heal tasemel. Siit on nähtav, et suur osa lapsevanematest suhtuvad keelekümblysesse hästi, teisel juhul vastused oleksid teissugused.

Küsimusele, mida lapsevanemad teavad keelekümblysest (meie juhul hilisest keelekümblysest), paljud märkisid ära aasta, millal algas hiline keelekümblyse, kirjeldasid programmi eesmärgi ning põhimõtteid, jutustasid fakte programmi ajaloost, rääkisid oma panusest programmi ning ütlesid, et õpetajad korraldavad nendele infotunde, kus nad saavad kõik vajaliku informatsiooni keelekümblysest. Kõik lapsevanemad teavad ka Lapsevanemate Liidust, millega on võimalik igal ajal liituda.

Võib järeldada, et üldiselt lapsevanemad usaldavad kooli ja on rahul keelekümblyseprogrammi, mida kinnitavad positiivsed, jaatavad vastused programmi jätkamise kohta. Lapsevanemad ka teavad, mida tohib ja mida ei tohi teha heaks programmi edenemiseks. Paljud on rahul oma lapse õppeedukusega. Aga siiski kardavad mõned lapsevanemad, et nende laps ei tule toime programmi ja paluvad õppematerjali tõlkida vene keelde, mis võib alandada lapse enesekindlust ja motivatsiooni ning negatiivselt mõjuda õppimisprotsessile. Õppimisprotsessi toetamiseks mõned pöördusid kompetentsete inimeste poole, psühholoogidele ja repetiitoritele. Kuna õppimise edukusele mõjub nii füüsiline kui ka vaimne õpilaste seisund.

KOKKUVÕTE

Paljudes koolides üle Eesti rakendatakse keelekümblusprogrammi, mis soodustab eesti keele kui teise keele paremat omandamist. Keelekümbluse eesmärk on aidata lastel saavutada samaaegselt head oskused nii emakeeles kui ka eesti keeles.

Käesoleva uurimistöö abil analüüsiti keelekümblusprogrammi ja selle rakendamist hiliskeelekümblusprogrammiga liitunud Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva vene õppekeelega koolides. Keelekümblusprogrammi põhimõtted koosnevad nõudmistest, mis annavad ettekujutuse, kuidas tuleb töötada keelekümblusklassis. Analüüsi käigus selgus, et Tallinna Lasnamäe ja Narva koolides rakendatakse keelekümbluse põhimõtteid osaliselt, see aga ei takista programmi edukust. Vaadeldi keelekümbluse kajastumist kooliõppekavas ja selgitati välja, et keelekümblus kajastub kooliõppekavas, sest üheks keelekümblusprogrammi põhimõtteks on ühtne õppekava vene õppekeelega koolidega. Erinevus on selles, et õppeaineid õpetatakse eesti keeles.

Uuriti Tallinna Lasnamäe ja Narva koolide olukorda ja selgitati välja, et hiliskeelekümblusprogramm toimub koolides osaliselt, peamiselt see sõltub keelekümblusõpetajate ning õppematerjalide puudumisest. Seega leidis kinnitust magistriltöö hüpotees, et Narva koolides ei toimi hiliskeelekümblusprogramm täies mahus, on võimalik ka järeldada, et Tallinna Lasnamäe linnaosa koolides ka hiliskeelekümblusprogramm ei toimi täies mahus, kuid sihtkeele õppimisele soodustab keelekeskkond ning olukord õpetajatega on paremini, kui Narva linnas.

Magistriltöös lükati ümber hüpotees, et vene õpilased ei tule toime keelekümblusprogrammi koormusega, mistõttu programm ei saavuta eesmärke. Küsitluste tulemustest ning koolide olukorra uurimisest selgus, et vene õpilased tulevad toime keelekümblusprogrammi koormusega ning teevad edusamme õppimisprotsessis.

Töö käigus selgus, et keelekeskkond soodustab ning toetab sihtkeele omandamist, isegi Tallinna Lasnamäe linnaosas, aga mitte Narvas, kus elab 4% eestlast ja 82,5% venelast.

Käesolev magistriltöö on esimene katse uurida hiliskeelekümblust Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva vene õppekeelega koolides ja selles seisneb töö praktiline väärtus. Selleks, et täpsemalt välja selgitada, kuidas hiliskeelekümblusprogramm Tallina ja

Narva koolides toimib, tuleb teha täpne ning pikaajaline uuring, mis kestab mitu aastat.

SUMMARY

Late immersion in Narva Russian-language schools

Many schools across the Estonia apply language immersion program, which promotes a better learning of the Estonian as a second language . Immersion is designed to help children to achieve good skills at the same time as their mother tongue, as well as in Estonian.

With this research was analyzed the principles of using the immersion and the implementation in Narva russian-language schools, which have recently joined to the immersion program. Immersion Program principles consists of basement requirements, which must be complied during the work in immersion class. The analysis have showed that the principles of immersion are partially implemented in Narva schools , that doesn't prevent the successful promotion of the program. It was also controlled how the immersion reflects in the syllabus and was detected, that it really reflects in the syllabus, because one of the principles of immersion is the main unified syllabus in Russian-language schools. The only difference is that all subjects are taught in Estonian.

During the research of the situation in Narva schools was detected that immersion programs work only partially and it is mainly due to the absence of teachers and study materials. This fact has confirmed the hypothesis of the bachelor research that the immersion programm isn't fully realised in Narva schools.

It was supposed that the program doesn't achieve the goals because of the russian pupils, who can't cope with the burden. However the results of the consultation and research wave showed that the most part on the pupils cope with the burden and are studying quite successfully.

Also the research has explained that the language environment encourages and supports the acquisition of the target language, but not in Narva, where is 3,8% of people are Estonians and 82,5% are Russians.

This bachelor research is the first attempt to explore the late immersion in Narva Russian-language schools whis makes the practical value of the research. In order to further clarify how the late immersion goes in Narva schools it is needed make the

precise and long-term studies lasting for several years.

KIRJANDUS

Asser, Hiie 2003. *Varajane osaline ja täielik keeleimmersioon Eesti muukeelse hariduse mudelitena*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Baker, Colin 2005. *Kakskeelne laps*. Tallinn: El Paradiso.

Desrochers, Yves 2009. *Tasakaalustatud keeleõppeprogramm*. Keelekümbluse käsiraamat. Koost. Peeter Mehisto. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.

El'i Phare programm: „Eesti keele õpe ja eestikeelne õpe muukeelsele elanikkonnale 2003 – 2005“ http://www.meis.ee/ruupor-viimane-number?news_id=393 (viimati vaadatud 10.08.2017).

Haridus- ja Teadusministeeriumi uudiskiri 2009. <http://www.hm.ee/index.php?0510789> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Integratsiooni monitooring 2015.

<http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/1peatykk.pdf> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Integratsiooni sihtasutuse kodulehekülj.

<https://www.integratsioon.ee/keelekohvik> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Innove kodulehekülj. *Keelekümbluses peab olema töökas sumin, mitte vagur vaikus*.

http://www.innove.ee/UserFiles/Organisatsioonist/Monitooring/Postimees_06_02_14_Keelek%C3%BCmbluses%20peab%20olema%20t%C3%B6kas%20sumin.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

Kebbinau, Maire ja Aja, Urve 2011. *Õppimine ja õpetamine*

mitmekultuurilises õpikeskkonnas: keelekümblusprogrammi näitel. Tallinn: Ecoprint.

Keelekümbluskeskuse kodulehekülj. <http://kke.innove.ee/abiks-lapsevanemale/liitunud->

[asutused-abiks-lapsevanemale/koolid-abiks-lapsevanemale](#) (viimati vaadatud 10.08.2017).

Keelekümbluskeskuse kodulehekülj.
<http://kke.innove.ee/keelekumblusest/uudised/253-keelekumblusprogrammi-suvekoolid-2016-aastal> (viimati vaadatud 10.08.2017).

KKK = Keelekümbluskeskus 2005: viie aasta jagu saavutusi.
http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/KEELEKUMBLUS_aastaraamat_2005.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

KKK = Keelekümbluskeskus 2001: esimene aasta
http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/KEELEKUMBLUS_aastaraamat_2000-2001_EST_RUS.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

KKK = Keelekümbluskeskus 2003: kolme aasta jagu saavutusi.
http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/KEELEKUMBLUS_aastaraamat_2003_EST_RUS.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

KKK = Keelekümbluskeskus 2008: seitsme aasta jagu saavutusi.
http://www.meis.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/KEELEKUMBLUS_aastaraamat_2008.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

Keelekümbluse käsiraamat 2009. Koost. Peeter Mehisto. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoja.

NMA = Narva munitsipaalharidussüsteemi arengukava 2006.
<https://www.riigiteataja.ee/aktiivne/4200/3201/3019/Narva%20munitsipaalhariduss%C3%BCsteemi%20arengustrateegia.pdf> (viimati vaadatud 10.08.2017).

NLA = Narva linna arengukava 2008–2017. <http://web.narva.ee/files/4718.pdf> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Narva linna kodulehekülj.

<https://www.narva.ee> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Narva Soldino Gümnaasiumi kodulehekül. Keelekümblusklasside 2012 -2013.õa tegevuskava. <http://www.soldino.edu.ee/3/310/kkplaan.pdf> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Narva Soldino Gümnaasiumi kodulehekül. Narva Soldino Gümnaasiumi põhikooli õppekava. <http://www.soldino.edu.ee/3/305/pokuld.pdf> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Narva Humanitaargümnaasiumi kodulehekül. Keelekümblustrategia tegevuskava 2009.-2013. <http://www.narvahg.edu.ee/index.php?lang=est&mod=text&type=rm&parent=1237406233> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Pähklimäe Gümnaasiumi kodulehekül. Narva Pähklimäe Gümnaasiumi tunnijaotusplaan. http://www.pahklimae.edu.ee/bw_client_files/pahklimae/public/img/File/2012pohikool.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

Juurak, Raivo 2007. Hiline keelekümblus Lasnamäel. http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/3_42007/11-13mustv.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

Krõsina, Lilia 2009. Языковое погружение дает первые плоды. <http://rus.postimees.ee/134427/jazykovoe-pogruzhenie-daet-pervye-plody> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Statistikaameti kodulehekül. http://www.stat.ee/publication-download-pdf?publication_id=35128 (viimati vaadatud 10.08.2017).

Statistikaameti kodulehekül. https://www.stat.ee/valjaanne-2017_eesti-statistika-kvartalikirj-2-17 (viimati vaadatud 10.08.2017)

Statistikaamet 2016 = *Eesti. Arve ja fakte 2016*. 2016. Koost. Statistikaamet. Tallinn:

Ofset OÜ

Rahvastik 2017. Invest in Narva.

<http://www.investinnarva.ee/et/narvast/ldinfo/rahvastik> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Rannut, Ülle 2000. *Varane eesti keele kümblus ja eesti keel kui teine keel 1. klassis*. Tallinn: Eesti Haridusministeerium.

Rannut, Ülle 2005. *Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile Eestis*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Sau-Ek, Kristiina jt 2011. *Hilise keelekümbluse mõju*. Tallinn: TLÜ Kirjastus Trükikoda Alfapress.

Sau-Ek, Kristiina jt 2008. *Keelekümbluse 2007-2008. aasta uurimuse aruanne*. Tallinn: TLÜ Haridusuuringute Keskus.

Sau-Ek, Kristiina 2009. *Hiline keelekümblus Eesti koolides*.

http://haridus.opleht.ee/Arhiiv/11_122009/lugu2.pdf (viimati vaadatud 10.08.2017).

Tallinn arvudes 2017. Tallinna Linnakantselei.

<http://www.tallinn.ee/est/Tallinn-arvudes> (viimati vaadatud 10.08.2017).

Vare, Silvi 1999. *Keelekümblus kui integratsiooni võti*. Tallinn: Aura Trükk.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Mis aastal teie koolis algas hiline keelekümblus?

Mitu klassi osalevad selles programmis? Millised?

Kui palju eestikeelseid õppeaineid oli 6., 7., 8., 9. klassis?

Mitu õpetajat töötavad keelekümblusprogrammi järgi? Kas neid on piisavalt? Kas kutsuti õpetajaid teistest koolist?

Kas kõikidel õpetajatel on eesti keel emakeelena või emakeele tasemel? Kui palju neid on?

Kas teie koolis toimusid õpetajatele koolitused?

Kas õpilaste õppeedukus on halvenenud keelekümblusklassis?

Kas õpetaja kasutab oma aines ainult eesti keelt või vene keelt ka?

Kas keelekümbluse jaoks oli piisavalt õppematerjali?

Kas koolis on oma järelevalverühm?

Kas lastevanemad osalevad selles programmis vabatahtlikult?

Millised õppivormid kasutatakse teie koolis (suve laagrid, ekskursioonid jne.)?

Teie arvates keelekümblusprogramm on edukas koolis?

Juhul, kui hiliskeelekümblust koolis ei ole:

Miks teie koolis ei ole praegu keelekümblust?

Kas Teie planeerite keelekümbluseprogrammi tulevikus kasutada?

Suur tänu vastuse eest!

Lisa 2. Küsitlus õpilastele

Vastake, palun, allolevatele küsimustele.

Milline on teie koolis keelekümblusprogrammi koormus?

Väga suur

Keskmine

Väike

Kas sa tuled toime keelekümblusprogrammi koormusega?

Jah

Osaliselt

Ei

Milline on koduülesannete maht?

Suur

Keskmine

Väike

Kui palju aega sa kulutad kodutöö tegemisele?

1 tund ja vähem

2 tundi

3 tundi ja rohkem

Milline on sinu enesetunne õppetunnis?

Normaalne

Rahutu

Kindel

Kas on raske informatsiooni omandada eesti keeles?

Jah

Natuke

Ei

Millised raskused ja paremused tekkivad õppimisprotsessis? (Oma sõnadega)

Lisa 3. Küsitlus lastevanematele

1. Kuidas Teie olete rahul oma lapse õppeedukusega?
Väga hea
Hea
rahuldav
2. Kas aidate oma lapsi koduülesannete tegemisel?
Jah
Ei
Pöördusin repetiitori poole
3. Kas Teie palute oma last tõlkida eestikeelne materjal vene keelde?
Jah
Ei
4. Kas Teie usaldate keelekümblusprogrammi?
Jah
Ei
5. Kas Teie osalete keelekümblusprogrammis?
Jah
Ei
6. Kas tuleb jätkata õppimist keelekümbluse programmi järgi?
Jah
Ei
7. Mida Teie teate keelekümblusprogrammist? (oma sõnadega)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Kristina Haruzina
(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: 23.05.1987. a)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Hiline keelekümbel Tallinna Lasnamäe linnaosa ja Narva vene õppekeele koolides,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Maret Annuk,
(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, **10.08.2017. a**